

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

IX. évfolyam – 2014. április

Vendégység

A KÖLCSEY FERENC REFORMÁTUS GYAKORLÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA
HAIKUÍRÓ DIÁKJAINAK ALKOTÁSAIBÓL

Visszatekintés

A „BARTÓKI MODELL” DOMJÁN JÓZSEF GRAFIKAI MŰVÉSZETÉBEN

Múzeumi Kurír

A SASS BRUNNER GYŰJTEMÉNY NAGYKANIZSÁN
HŰSÉG – MADARÁSZ GYULA EMLÉKTÁRLATA
UZONYI FERENC KIÁLLÍTÁSA HAJDÚBÖSZÖRMÉNYBEN

Kisgrafika

„A MAGYAR EXLIBRIS 100 ÉVE”
SALAMON ÁRPÁD KIÁLLÍTÁSA

In Memoriam

WALTER GÁBOR; KRISTÓFI JÁNOS

A Tánc Világnapja

KÉPEK – VERSEK – KÖNYVEK

VITÉZ FERENC
irodalmi és művészeti
folyóirata

57. kötet

Néző • Pont

IRODALOM – KULTÚRA – MŰVÉSZETEK

VITÉZ FERENC
folyóirata

Debrecen, IX. évfolyam; 2014. április
(57. kötet; 43. megjelenés)

Írja, szerkeszti és kiadja:

VITÉZ FERENC

✉ ferko824@gmail.com;

📍 Vitéz Ferenc PhD – 4027 Debrecen – Füredi út 67/B. Fszt. 2.;

☎ +36–20/965–2921

A Néző • Pont archívum fellapozható
a *www.licium.hu* oldalon és az *Országos Széchényi Könyvtár
Elektronikus Periodika Archívumában (www.epa.hu)*

ISSN 1788–8034

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál a 163/2314/2/2011. számon nyilvántartva.

A folyóirat árus forgalomba nem kerül, de megrendelhető.

Megtalálható a könyvtárak olvasótermeiben, egyes múzeumokban, művészeti galériákban, közgyűjteményekben és közművelődési intézményekben, civil szervezeteknél, irodalmi kávéházakban, a Holló László-emlékhelyeken, a debreceni BLONDEX Művészellátóban, egyes kulturális és képzőművészeti események helyszínein.

NYOMTA: KAPITÁLIS KFT. – TULAJDONOS: KAPUSI JÓZSEF

A FOLYÓIRAT 55. KÖTETÉNEK LAPZÁRTÁJA 2014. MÁRCIUS 6-ÁN VOLT.

ALFÖLDI KENTAUR címmel jelent meg kismonográfia Holló László rajznoteszeinek világról

Holló László (1887–1976) életműve évtizedekkel halála után is rejt felfednivalókat. A Holló-oeuvre megértését a „rejtett aranytartalék”, a rajz segíti és árnyalja. Mára majdnem a teljes festői és grafikai hagyatéék közgyűjteményekbe került. Nemcsak az életművet, de magát az adományokat is számos kiadvány ismertette, értékelte. Az új kismonográfia (melynek bemutatója március 6-án, a Kossuth-díjas festő- és grafikuskészületésnapján volt) a Holló-irodalmat gazdagítja.

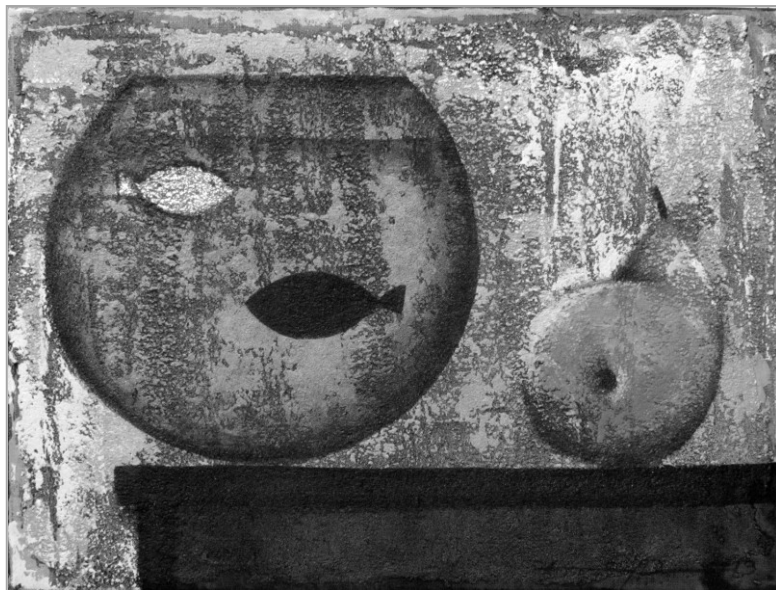
A kis könyv mintegy 600 – az 1910 és '60-as évek között (nagyreszt 1937 körül) született – ceruza-, toll-, diófapác vázlat, krocki, rajzi jegyzet tükrében igyekszik fölfedni a műhelytitkokat. Viharvert noteszokban, megsárgult jegyzetlapokon, „mellékes” mappák mélyén maradtak meg az alkotás fázisai.

A nemzet- és önsorsot a ló allegóriájában is érzéki módon kifejező művész, az „*Alföldi Kentaur*” rajzi naplója a képpé válás folyamatába is bepillantást enged.

HOLLÓ LÁSZLÓ
TUSGRAFIKAI VÁZLATA
(ECSETRAJZ)
A KOCSMAI VEREKEDŐK CÍMŰ FESTMÉNYHEZ 1957-BŐL

Ludvig Dániel: Csendélet

A folyóirat megjelenését támogatta:

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

DEBRECEN MEGYEI JOGÚ VÁROS
KULTURÁLIS ALAPJA

20 éves
az nka

A KÖLCSEY FERENC REFORMÁTUS GYAKORLÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA
HAIKUÍRÓ DIÁKJAI

KECSKEMÉTI CSENGE (4. B.)

VIRÁGOK

Csoda történik.
Virágok hajladoznak.
És ott egy lepke!

CSILLAGOK

Lenyugszik a nap.
Az ég árnyéka csodás.
Csillagok gyúlnak.

Kecskeméti Csenge rajza

PACSURA PETRA NIKOLETTA haikui (4. C.)

AZ ÉG

Sötétség, hold és
csillagok. Ilyen az ég.
Ülök és nézem.

TÁNC

Szól a zene, és
ritmusra jár a lábunk.
Mosolyog az arc.

TAVASZ

Csipp-csepp, olvadok.
Fogynak a jégcsapok, és
rügyeznek a fák.

MATEMATIKA

Szám és logika,
szép a geometria;
dolgozik az ész.

SÁNDOR DORKA (3. C.)

ESŐ

Csipp, csepp, esőcsepp,
eresz sarka vizes lett,
fejem vizes lett.

MAGULYA BOGLÁRKA 3. C.

ÉVSZAKOK

Tél van, tavasz jó,
kánikula, nyáridő,
majd eljön az ősz.

Tavaszi haikuk

MUSTA REBEKA (3. C.)

Ez egy park, de szép!
Gyönyörű virágokkal
mesebeli kert.

Musta Rebeka rajza

SARKADI BÍBORKA (3. E.)

Újra tavasz van.
Éled az új természet,
Süt a meleg nap.

FEKETE PETRA (4. A.)

Kis hóvirágok
nyiladoznak most,
feléled minden.

KISS GRÉTA, KISS MARCELL,
NAGY ANNA (4. D.)

Rügyeznek a fák.
Csöndes szellő simogat.
Lágyan süt a nap.

BALOGH DOROTTYA, BORUZS
FANNI, CSEKE ANNA (4. D.)

Egy kislány vagyok.
Libeg-lobog a hajam
a langyos szélben.

GORZÁS GÁBOR (3. C.)

Újra meleg van.
Kinyílnak a virágok,
Beköszönt a nyár.

VITÉZ ANNA haikui (4. B.)

ÉJSZAKA 1.

Esthajnalcsillag
sétál fenn az égbolton,
nevet a földre.

ÉJSZAKA 2.

Az ég homályos,
sötét, csendes és álmos.
Minden oly nyugodt.

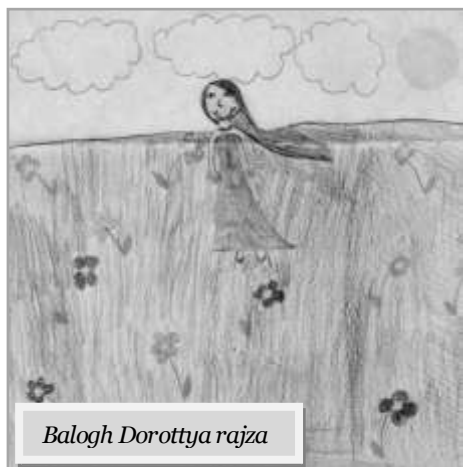
KISS VIRÁG ESZTER (4. B.)

ÉJSZAKA

Árnyék a falon.
Betakar a sötétség,
mindenki alszik.

Vitéz Anna Veronika rajza

Balogh Dorottya rajza

VINCZE REBEKA (4. C.)

TŰZ

Szikrázik a tűz,
Pattognak a lángjai.
Melegedni jó.

TÉL

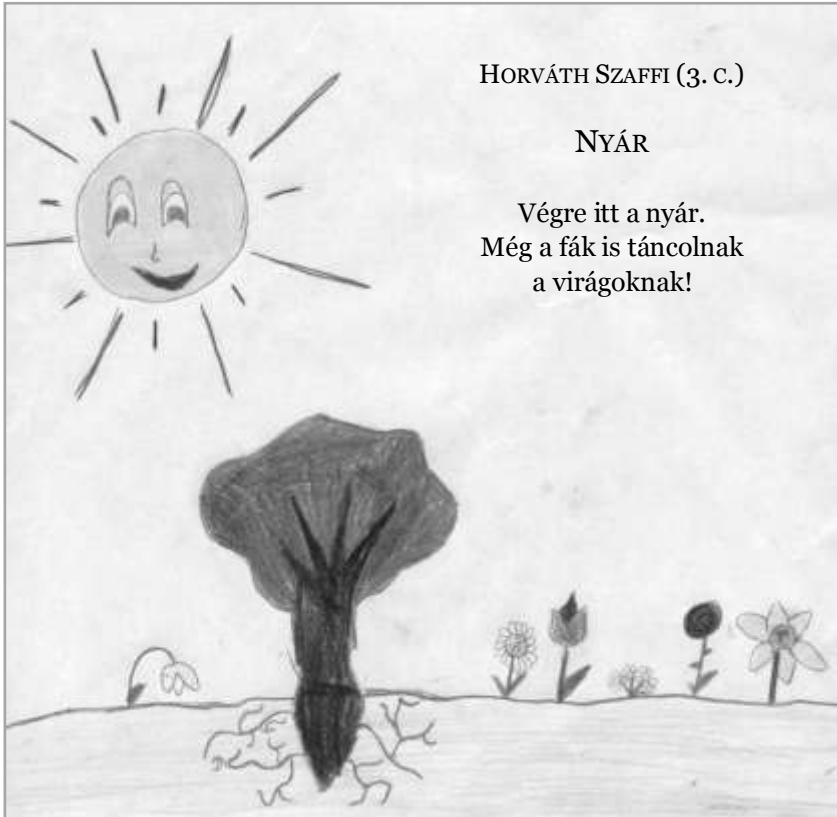
Fehér lesz a táj,
Majd csend borul az éjre.
Itt van már a tél.

A debreceni Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskola 3. és 4. osztályos tanulói vettek részt 2014 februárjában azon a rendhagyó könyvtári foglalkozáson, ahol a klasszikus japán versformával, a haikuval ismerkedtünk. A szervezésben az osztályfőnökök mellett Szalay Mária, Bartha Jánosné és Bajiné Takács Margit iskolai könyvtáros segített. Ezt a kis rajzos-verses csokrot abból a több tucat haikuból és rajzból válogattam, melyek a foglalkozás (és az évszakok, hangulatok) inspirálására íródtak. A programot mindenképpen folytatni kívánjuk!

KISS VIRÁG ESZTER (4. B.)

NAPKELTE

Felkelt már a nap.
Köd és hideg szél tombol.
Madarak fáznak.

HORVÁTH SZAFFI (3. C.)

NYÁR

Végre itt a nyár.
Még a fák is táncolnak
a virágoknak!

BERKES PETRA ANNA (4. A.)

FARSANG

Öröm, vidámság,
jelmezbe bújt gyerekek,
zene, ének, tánc.

PÓTOR ZSÓFI (4. A.)

NYÁR

A lány napsütés
és az érett gyümölcsök
szerteoszlának.

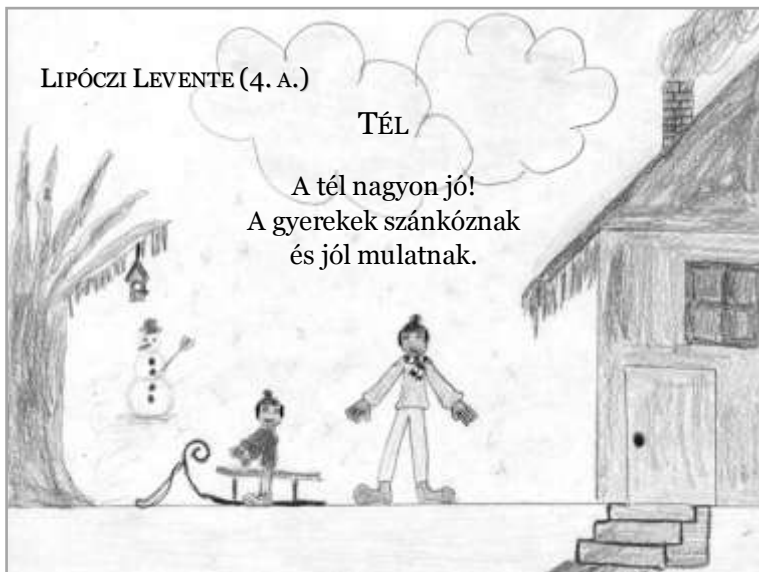

*Berkes Petra Anna
és Pótor Zsófi rajzai*

LIPÓCZI LEVENTE (4. A.)

TÉL

A tél nagyon jó!
A gyerekek szánkóznak
és jól mulatnak.

PARTI BIANKA (4. A.)

A CSODÁS ŐSZ

Szeretem az őszt,
a szép barna tájakat –
és az iskolát.

Parti Bianka rajza

SZÁSZ ESZTER DORKA (3. C.)

TÉL

Gyönyörű évszak.
Ó, szépséges hópolyhek.
Mindenhol halk csönd.

ANTAL RÓBERT (3. B.)

ANYA

Szép vagy, anyukám!
Szeretlek, teljes szívűből
szeretlek, Anya!

*Az alábbi három haikual készültem,
leszállva a buszról, az iskolába lépve:*

Alvó bokorág
behavazott rügyeit
keltegeti fény.

Ránk fagy a reggel.
Nagymama kemencéje
sutján macska ül.

Gyerekszíveket
jöttünk nyitogatni, hogy
boldogok legyünk!

*Olvadó, téli hangulat, vacogós reggel,
februári tavaszt hoz a dél, egyszerre
fáj a csont és nevet a szív. Elovastam
köszöntésként a pillanat szülte új
haikukat, s míg érkeztek a gyerekek,
Szalay Mária Macuo Baso versénél
nyitotta ki a mutatóba vitt egyik, 333
haikut csokorba öltő kis kötetet:*

Aki azt mondja:
„Elég a gyerekekből!” –
Virágot se lát.

A „rímek” egymást végül megtalálják.

20 ÉVES LETT A VOJTINA BÁBSZÍNHÁZ

IDŐ-ÉLMÉNY

A 2013-2014-es évadban színházzá avatásának 20. születésnapját ünnepli a debreceni Vojtina Bábszínház társulata és közönsége. Az évadban több kiállítás keretében mutatták be a színház sok-sok „arcát” – a bábjait, a múltját és jelenét.

Első kiállításuk *Idő-élmény* címmel bábok tárlata volt. Egy lehetséges látomás a húsz év bábfiguráira. Közel 300 báb metaforikus és mesei időutazása, ahol nincs kronológia, s talán a gravitáció is átváltoztatható ebben az egyszerű, szinte megismételhetetlen képzőművészeti, mesei, kozmikus teljességben. A bábuk a lentet és a fentet összekötve egy hatalmas „képköltészeti” világot alkotva saját történetet hoztak létre.

EMLÉKEZETSZÍNHÁZ

Az *Emlékezetszínház* című kiállítás a képek titkát kutatta. Egy bábszínház sokféle vizuális eszközzel teszi láthatóvá világát.

Az előadások megszületését makettek, tervek, plakátok, meghívók, fotók, illusztrációk sora szolgálja a mindennapokban.

Ezekből az attribútumokból építették föl a szervezők az emlékezés útját.

A tárlatot 2013. november végén nyitotta meg Asbóth Anikó és Láposi Terka – a kiállítás egészen 2014 februárjáig volt látogatható.

Fent: részlet az *Idő-élmény*, lent: részlet az *Emlékezetszínház* című kiállításokból

AZ IDŐ-ÉLMÉNY PÉCSÉN

A Vojtina Bábszínház 2013 őszi, *Idő-Élmény* című kiállítását (a hús esztendő bábfiguráit bemutató tárlat egy részét) az idén utaztatták a pécsi Bóbita Bábszínházba.

A pécsi kiállítás április 20-ig látogatható.

KEMÉNY HENRIK-BÁBOK HAGYATÉKI TÁRLATA

A Kemény Henrik halála után – a hagyaték rendezése közben – megtalált bábokból nyílt 2013. december 20-án kiállítás a bábszínház galériájában. A Korngut-Kemény Alapítvány által rendezett, február elején zárt hagyatéki tárlathoz kapcsolódott Kékesi Kun Árpád

színháztörténész (Károli Gáspár Református Egyetem Színháztudományi Tanszék) előadása *A vásári bábjáték hazai és nemzetközi helyzete* címmel; valamint Kovács Géza (igazgató, Mesebolt Bábszínház, Szombathely) *Piros sapkások a vásári bábjáték nemzetközi porondján – a vásári műfaj jövőképe* címmel tartott előadást a januári Kemény Henrik-emléknapon.

Olyan bábok is bekerültek a tárlatba, melyek közül többet a közönség eddig még soha nem láthatott. Ilyen volt a rendőr (kesztyűsbáb), a cigányasszony (kesztyűsbáb), illetve a néger légtornász (marionett) és egy fából faragott hercegi figura (marionett).

A pécsi kiállítás (fent) és a Kemény Henrik hagyatéki tárlat részlete (lent)

Ezeket a figurákat Kemény Henrik édesapja, Korngut-Kemény Henrik még az 1920-as évek elején készítette. Előkerültek olyan bábok is, mint a két Hakapeszi. A figurát sokan ismerik, de ezeknek a példányoknak a létezéséről eddig még nem volt tudomásunk. Ezt a két bábót Kemény Henrik alkotta meg.

A bábok mellett a Láposi Terka által rendezett tárlaton a kiállított tárgyak közt szerepelt Kemény Henrik állami bábszínházi múltjából egy pár koturnus (magas talpú cipő), melynek oldalán ott a KH monogram. Ebben játszhatott Heni bácsi, hogy elérje a paraván magasságát. Így összesen 14 darab bábbal gyarapodott a Korngut-Kemény Alapítvány bábos öröksége.

(A szöveges ismertető és a képek forrása: www.vojtinababszinhaz.hu)

„IDE FIGYELJETEK, PAJTIKÁK!”

Kemény Henrik-emléknap

89 éves lett volna Kemény Henrik január 29-én – reá emlékezve rendezett a társulat emléknapot január 25-én. A hagyomány célja: a Vitéz László-játékok „igazságának” föl kutatása, a tradicionális vásári bábos műfaj áthagyományozási módjának megteremtése, Kemény Henrik hagyatékának nagyközönség elé tárása.

Az emléknapon az előadások mellé kerekasztal-beszélgetéseket szerveztek a vásári bábjátékról, valamint a Korngut–Kemény hagyatékról; majd levetítették egy nagyközönség által még nem ismert film részleteit, és színre került két bábelőadás. A szombathelyi Mesebolt Bábszínház vendégjátéka volt *Az elásott kincs* című Vitéz László-történet, s a Hepp-Trupp Társulat a Vojtina Bábszínházzal közösen adta elő a *Batu-tá kalandjai* című játékot.

ENYÉM – TIÉD; TÖRTÉNET FÁBÓL, VASBÓL ÉS...

A holland TAMTAM Színház vendégjátékeként látta a közönség február 24-én és március 2-án az *Enyém – Tiéd* című előadást. Gérard és Marije rozsdás fémdarabokkal és fából készült, viharvert, fából készült tárgyakkal mesélt az emberről.

ÚTON 1993–2013

A bábok életútját mutatja be a gondolattól a formába lépésig (a szövegtől a tervezőn és mintázón, fafaragó és varróműhelyen át a színpadig és a nyomdai publicitász köréig) a Vojtina Bábszínház új, május 4-ig nyitva álló kiállítása.

HOGYAN LÁTOM A SZENT KORONÁT?

Hogyan látom a Szent Koronát? címmel rendeztek kiállítást január 27. és február 20. között a kolozsvári Apáczai Csere János Elméleti Líceum képzőművészeti tagozatos diákjainak linómetszeteiből az Unitárius Parókián, Kolozsvárott.

Orosz Arianna (5/B., balra)
és Máttyás Áron (5/B., lent) linómetszetei

Székely Géza képzőművész-tanár az alább olvasható sorokban méltatta és mutatta be az alkotásokat.

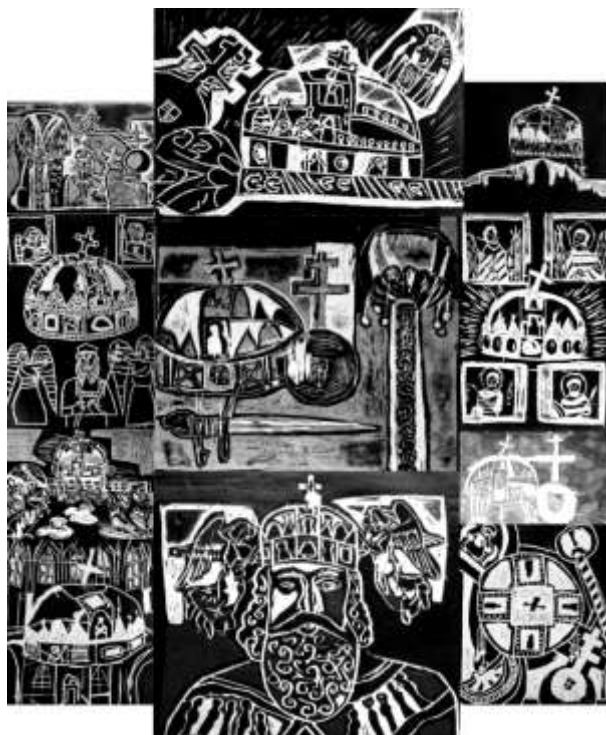
„A Szent Korona és a hozzá kapcsolódó koronázási jelvények (országalma, jogar, kard, palást) nemzeti egyívű tartozásunk szimbólumai. Felbecsülhetetlen ereklyéi múltunknak, jelenünknek s jövődönknek. Ezért is szükségszerű annak a szellemiségnek a megismertetése és tudatosítása – nemzedékről nemzedékre –, amelynek ezek a jelképek (országjelvények) a megtettesítői.

Ráadásul önazonosság-formáló jelképiségük mellett páratlan esztétikai értéket fölmutató műtárgyakról van szó. – A Szent Korona tárgy- és fogalomkörének a tanulmányozása kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy megismerkedjünk a stílis és képi jegyekkel, illetve a tartalomhordozó jelentésekkel, azt is lehetővé téve, hogy azok ihletforrásként szolgáljanak a képzőművészeti alkotófantázia számára. Erről a kimeríthetetlen látásmódbeli sokszínűségről vallanak a tárlat egyszerre képzeletben gazdag és tárgyyszerűen hiteles linóleumművészetei.”

A diákok részt vettek a Lakiteleki Népfőiskola és a Magyar Országgyűlés által meghirdetett pályázaton is. Az összesen 1.500 pályázó közül hat Apáczais diák (*Kis Andrea-Kriszta, Halászy Kamilla, Kun Gyöngyvér, Tehei Ioana-Magdolna, Cojocaru Márta Gyöngyvér, Csete Melinda Karola*) munkáit díjazták, többen pedig dicséretben részesültek.

A tárlat meghívóplakátja – montázs a diákok linóművészeteiből

A „BARTÓKI MODELL” VIZUÁLIS MEGTESTESÜLÉSE

Visszatekintés a Domján József- emlékkiállításokra

Domján József (1907–1992) Munkácsy- és Kossuth-díjas magyar grafikusművész világhírnévre tett szert. Néhány évvel ezelőtt még igaz lett volna kijelentésünk, hogy Amerikában vagy Japánban jobban ismerik az életművét, mint hazánkban.

2007-től azonban némiképp változott a helyzet. Állandó hagyatéki kiállítása látható a Sárospataki Képtárban – igaz, hogy az anyag még a művész életében, 1979-ben került Patakra, melyet ugyanúgy fölcímkeztek a „Bodrog-parti Athén”, mint a „Magyar Cambridge” titulussal, nagyobb figyelmet csak a művész 100. születésnapjára emlékkönyvszerűségének keretében kapott.

Ezzel a kiállítással Sárospatak „kilépett a vidéki kisvárosok elszigetelődéséből, s új dimenziót kapott, mert belépett a művészeteket pártoló neves városok sorába: úgymint New York: a Metropolitan Múzeummal; London: a Victoria és Albert Múzeummal; Budapest: a Magyar Nemzeti Galériával, ahol Domján József művei szintén láthatók. A sor végén, pedig Sárospatak következik, 1979 óta: a Domján Házzal és az életmű-kiállítással. Ezzel Sárospatak ismét visszakapcsolódott a

Kontinens és a nagyvilág művészeti vérkeringésébe [...] ezzel visszakapott valamit abból a fényből, ami évszázadokon át jellemző volt Sárospatakra. Ez Domján Józsefnek is köszönhető” – hangzott el a centenáriumi kiállításon, a Sárospataki Galériában, 2007. március 25-én.

A *Néző • Pont* hasábjain eddig kétszer tekintettem rá Domján József művészetére – röviden, csupán néhány utalás erejéig. Először 2009 őszén említettem a művészi örökséget, amikor a pataki képtárban tett látogatásomról számoltam be (29. kötet, 883–884. oldal), majd egy évvel később (a 34. kötetben, 451–452. oldal), annak

apropóján, hogy Konez Sándor és művészeti galériája távol-keleti kiállításokat tervezett a Domján-életmű egy reprezentatív, sokszorosító grafikai szeletéből. Most pedig a legújabb kiállítások irányították rá a figyelmet a művészre. 2013 őszén a Duna Palotában rendeztek tárlatot a fametszeteiből, s nagyjából ugyanez

a kollekción („*Domján József, a fametszés mestere*”) került január közepén a debreceni közönség elé – a VOKE Művelődési Központ Galériájába. (A megnyitón Bordás István, a Sárospataki Képtár vezetője mondott köszöntőt, és a tárlat anyagát Magyar Kálmán mutatta be, ő az Amerikai Magyar Múzeum igazgatója.)

Máthé András felvételei Domján József debreceni emléktárlatának megnyitójáról (jobbra középen Magyar Kálmán, Bordás István);

az előző oldalon Domján József jellegzetes motívumvilágát reprezentáló fametszetek

Az elmúlt öt évben egyébként számos helyen voltak megtekinthetők a Domján-grafikák – így például a Magyar Nemzeti Táncszínházban (2009), az egri Bródy Sándor Könyvtárban (2010), valamint Nagybányán, a Teleki Magyar Házban (2012) és Kolozsváron, az EMKE Györkös Emlékházban (2012).

Azok, akik most sem jutottak el valamelyik kiállításra, a www.domjanart.hu internetes oldalon válogatott szöveges és igen gazdag képi áttekintést kaphatnak a „fametszés mesterének” művészetéről. „Domján nem festészetével szerzett magának világhírnevet, hanem fametszeteivel. Ennek az ősi művészeti formának új életet adott az olajfesték használatával. Többszínnyomásai háromdimenziós mélységűek. Színes fametszetein 21 szín is lehet egymáson. Még a fametszés ósházájában, Kínában is nagy feltűnést keltettek munkái, amikor 1955-ben kiállítási körúton volt ott. Mint első nyugati művészt a kínaiak kiűntették a ’színes fametszet mesteré’ címmel, mely címet csak 100 évenként ítélik oda mint a legmagasabb művé-

szeti kitüntetés” – írja Kerkay Emese kurátor (Amerikai Magyar Múzeum, Passaic New Jersey). Fametszeteinek jellegzetességeként említik Domján művészetének méltatói, hogy a magyar népművészet motívumkincsének gazdag tárházaként is szolgálnak e lapok.

(Manuális és szellemi kreativitásának mérlegelésekor azt se felejtjük el, hogy mielőtt a képzőművészetet választotta hivatásaként, mintegy harminc szakmát próbált ki. Kitartását és rendíthetetlen megújuló képességét biográfiai adatok is tanúsítják. A művészt három komoly csapás érte. 1945-ben bombatalálat érte munkáival tele stúdióját. Amikor 1956-ban elhagyta hazáját, minden alkotását kénytelen volt hátrahagyni. 1957-ben telepedett le az Egyesült Államokban. 1970-ben stúdiója és otthona tűzvész martaléka lett. Mindenük odaveszett. – Domján nem csüggedt, hanem újra kezdett mindent. Mint a hamuból újjászületett fénix, munkái még mélyebbek lettek. Életében több mint 500 egyéni kiállítása volt. Domján alkotásainak 175 múzeum és magángyűjtemény lehet a büszke tulajdonosa. Több művészeti könyvet írt, 40 könyvet illusztrált.)

A színes fametszetkészítés legnagyobb mesterének tartják, hírnevét is ez a műfaj teremtette meg. A 20. század közepén ő volt eme ősi technika megújítója: nem véletlenül kapta meg az igen ritka kínai elismerést. A fametszettel egyébként Skandináviában kezdett foglalkozni és Kínában lett ennek a különleges műfajnak a mestere.

*Domján József alkotás közben a túldoldalon a művész metszeteiből
(Forrás: www.domjanart.hu)*

Tarczy Péter 2010-ben írt egy cikket *A lélek (hüvelyk)ujjlenyomatai* címmel, és ebben olvassuk, hogy pompás virágmetszeteiből naptár készült, a *Szarvas*-sorozat néhány erőteljes darabjához pedig Oshida japán költő írt verseket, és később Tokióban adták ki a metszeteket a versekkel. Képeit több színes dúc egymásra nyomásával készítette, mesterien faragva a dúcokat, motívumhálójában pedig több értelmezési lehetőség rejtett. Domján szerette a pasztellt, valamint a „spirituális” forma- és színvilág kibontására alkalmas festői technikákat is; nem állt tőle távol az iparművészet sem (pl. a gobelin), de művészi kivitelezésű alkalmi tárgyakat szintén készített.

Domján képei annyira egyéniék és magyar gyökerűek, hogy stílusa nem téveszthető össze mással – fogalmazott Tarján Gábor, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen 2007-ben (szintén a centenáriumi ünnepségek keretében) megnyitott kiállítást méltatva. (Ez a tárlat volt egyébként Domján József első jelentősebb bemutatkozása Budapesten 1956 után. Domján hét évig volt a Képzőművészeti Főiskola hallgatója, előbb festőnövendék, majd a mesterkurzus hallgatója.) „Mindig foglalkoztatta a történelem, a természet, a népművészet, a balladák, az ősi hiedelem és mondavilág – ezeket olyan festőien és oly gazdag stílusban jeleníti meg, hogy időtől és tértől függetlenül folyamatosan jelenlévő esztétikai értéket hordoznak – írja Tarján. – A pávák, a pipacsok, a balladás lányok, a kozmikus jelenségek mind sajátos rendszerbe állnak össze. Művei rendkívül dekoratívak, ízesek, ugyanakkor gazdag tartalmat hordoznak. Domján képei talán azért hatnak a világ bármely

részén eredetinek és egyéninek, mert művészetében vizuálisan megvalósul a 'Bartóki modell' – a természet és a hagyomány szintézise, mely mindig és mindenhol örökérvényű értékeket hordoz."

Domján nagyszerű fametszeteinek világa a balladák szikárságától a féktelen élet organikus szépségéig terjed, fogalmaz Tarczy Péter, és bár szellemi köre és motívumvilága kifejezetten magyar (azon belül is következetesen népművészeti) gyökerű, a Domjánra jellemző organikus szemléletbe jól épült be nemcsak a keleti, de az amerikai őslakosok szellemi hagyományából merítő élménykőr is.

Tarján Gábor a *Magyar Szemle* 2007. áprilisi számában, mintegy a fent idézett „bartóki modellre” reflektáló kiemelést tárja elénk, a magyar hagyományban gyökerező sajátos vizuális jelképrendszer univerzális jelentésére apellálva. „A művész a páva alakjában találta meg azt a szimbólumot, ami igazán kifejezi egyéniségét. A páva mitikus állat, a nap madara, amely elűzi a sötétséget és a rontás erőit. Keresztülzáró időn és téren, színes tollazatán megcsillannak a fények.”

Illusztráció: Domján József „madaras” fametszete (Forrás: www.domjanart.hu)

MADÁR SZÍVE

Domján József metszeteihez

Madár szíve a szerelem.
Ezret is ver, ha két kezem
kítárom, mint vércseszárnyat
föléd. Felhőt fojt a bánat,
míg rózsacsokrot altat,
és a ritmus egyre halkabb.
De röppen újra. Szívmadár
az én szerelmem, tolla fáj,
magába húzza holdapály.
Hajnalra már az angyalágý
üres. Virág nőtt az égi
lepedőn. A széle éri
páva fényű pitykés napod.
Szarvas feje fölött ragyog
a szív. – Madár a szerelem.

KITEKINTŐ

FESTŐMEGVILÁGOSODÁSOK

„A tiszta élet és az öröm utáni vágy”
 az Indiába települt nagykanizsai
 Brunner Erzsébet festészetében

Nehézjelzőjű világ tárul elénk a nagykanizsai Brunner Erzsébet kiállításán. Kőfalvi Csilla, a Képzőművészetek Háza és a Magyar Plakát Ház igazgatója (a kiállítás kurátora) Ludvig Zoltán jubileumi tárlatán ajándékozott meg az általa szerkesztett katalógusalbummal.

Brunner Erzsébet 255 képet még életében – 1987-ben és '97-ben – adományozott a szülővárosnak. A festőművész 2001-ben bekövetkezett halála után a gyűjtemény nagyobb része maradt Indiában, egy 62 darabos válogatás a budapesti Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeumba került, és Nagykanizsa 654 képet kapott. 2007 végén Új-Delhiből indult el Magyarországra a kollekción, s 2013 őszén további, Indiából érkezett tárgyakkal gyarapodott a Sass Brunner-gyűjtemény (így pl. India miniszterelnökének kitüntetésével, a dalai láma ajándékával, festőeszközökkel, könyvekkel és katalógusokkal, japán ruhákkal és egzotikus szőnyegekkel).

Brunner Erzsébet (1910–2001) festőművész

„Nehéznek” azért találtam a jelzőt, mert egyszerre kalandos és békés az életút, az életmű, melyet megismerhetünk a kiállítás, illetve az album, a festmények és a dokumentumfotók révén. S ha Kanizsa messzebb is van az ország keleti feléből – ám mi ez a Brunner-anya és lánya által bejárt keleti és spirituális messziséghez?! – magam is hallottam előtte az „álmjárókról”. Televíziós portréfilm mutatta be a gyűjteményt, 2010 júniusában pedig *Álmjárók Indiában* címmel állította ki az Iparművészeti Múzeum Sass Brunner Erzsébet és Brunner Erzsébet képeit.

(A kiállítás kurátora az a Gellér Katalin volt, aki a kanizsai albumba is remek tanulmányt írt „*Buddha nyugatra megy*” címmel.)

Indira sugárút
Sass Brunner Erzsébet
festménye (1938)

Gellér Katalin tanulmánya (vagy az *Álomjárók* kísérő szövege) mellett Kőfalvi Csilla és Bethlenfalvy Géza írása is segít minket az életút állomásainak felidézésében alább.

Sass Brunner Erzsébet és lánya, Brunner Erzsébet Kőrösi Csoma Sándor és Baktay Ervin mellett a legismertebb India-utazók. Ők a két világháború között érkeztek a brit korona „gyémántjába”.

Sass Brunner Erzsébet:
Két művész a Kanchenjunga lábánál
(Tokió, 1936)

Anyja és lánya festményeken örökítette meg az ország tájait, szent helyeit, az ott élőket és mindennapjaikat, sőt, megfesthették India vezető politikusait is. Képeik megelevenítik az indiai tájakat, hangulatokat, jól érzékeltetve, hogy művészetük a 20. századi misztikus festészeti hagyományhoz kapcsolódik. A tájak és épületek, misztikus és szimbolikus ábrázolások mellett portréikon olyan személyiségek tűnnek föl, mint Mahátmá Gándhí, a „Nagy lélek”, Rabindranath Tagore, a Nobel-díjas költő, a Nehru család több tagja vagy a dalai láma.

Farkas Erzsébet (1889–1950) Nagykanizsán született. Tanára volt Sass Brunner Ferenc (a Ferenczy- és Hollósy-tanítvány), hozzá ment feleségül. A világháború után Sass Brunner visszavonult, felesége pedig Pestre ment lányukkal dolgozni. Megismerkedett a természetgyógyászattal, és vallási kérdések is foglalkoztatták.

1929-ben egy belső hang sugallatára utaztak Olaszországba, ahol képeik annyira megtetszettek egy éppen szicíliai úton lévő indiai nőnek, hogy meghívta őket Indiába Rabindranath Tagoréval. Brunner Erzsébet Tagore unokaöccsének, a Művészeti Akadémia alapítójának a segítségével festészetet tanult (számtalan portréja van ebből az időszakból Tagoréról), anyja két éven át Vishwa Bharatiban lévő lakhelyükön pedig csak meditálással foglalkozott.

1932 és 1935 között hosszabb utazást tettek Indiában – ez alatt a műveiket több helyen is kiállíthatták. Dél-indiai tartózkodásuk idején hívta meg őket Mahatma Gandhi, akit szintén lefesthettek. 1935 és 1937 között Japánban éltek. A *Mystic India* című könyvükhöz az előszót Tagore és Mahatma Gandhi írta. A könyv képeiken kívül írásait is tartalmazza.

Brunner Erzsébet és Rabindranath Tagore 1939-ben

Japánban időzve, megismertették Petőfi költeményeit a távol-keleti országgal – a magyar konzul közbenjárásával számos költemény fordítását adták ki kötetben. 1938-ban Hawaii-on át az Egyesült Államokba hajóztak, San Franciscóban, Los Angelesben, Chicagóban, New Yorkban állítottak ki. London volt a következő állomás, ahol találkoztak Javaharlal Nehru miniszterelnökkel (a portréját Indiába visszatérve festhették meg).

*Brunner Erzsébet:
A kígyóbűvölő
(Új-Delhi, 1953)*

Baroda maharadza hívására elsősorban történelmi helyeket és indiai életképeket festettek. Az amarnathi Siva-barlanghoz való zarándoklatról képsorozatot elsőként Sass Brunner Erzsébet alkotott.

Az anya 1950-ben meghalt (tüdőgyulladásban), a lánya Delhiben rendezte meg a gyűjteményes emlékkiállítást, a Himalája hegyei közül visszaköltözött Delhibe, ahol saját stúdiót nyitott. Újra bekapcsolódott a képzőművészeti életbe, s zarándokúton festette meg India és Nepál, Thaiföld és Ceylon buddhista kegyhelyeit.

Brunner Erzsébet: Mahatma Gandhi

Az 1970-es években jutottak el műveik magyar közönség elé: Indira Gandhi négy képüket hozta magával 1972-es látogatásakor (majd 1979-ben a Delhiben létrehozott Magyar Kulturális Intézet az első Brunner-kiállítást is megrendezte)

Az asszonyt és a lányt mindvégig az ember spirituális tökéletességének keresése vezette. Sass Brunner Erzsébet főként tájképeket, csendéleteket és utcai képeket festett. Néhány jelentős portréján a modell gondolatvilágát kívánta kifejezni. Az apró festékpontok különös vibrációt adnak a képeknek: „a részletek hiánya és a felnagyított szemek az ember univerzális lényét hangsúlyozzák” – olvassuk képei értékelését. Emberábrázoló tájképein azt mutatja be, *ahogyan* a természet része az ember. Tájképei a végtelenség nagyságát, az időtlen csendet és az ember kicsinységét tükrözik. „A nagyszerű látványok, a sivatag szikársága, a váltakozó esőzések, a lótusz tavak köde, a Gangesz misztikus vize, az impozáns Himalája, az emberek nincs élete, spirituális és fizikai szépségük és a koncentrikus képek atmoszférája leírhatatlan nyomot hagyott bennem” – fogalmazott a festő.

Az indiai emberekről szóló írása hasonlóan expresszív: „India népi élete színes és változatos. Türelem, Lemondás és Alázatosság ennek a leggyönyörűbb példái. A törekeny testű hárfá elmék, a művészet remekei, beleolvadva a tudásba, amiből sugárzik a hit egyszerű biztonsága, a túlfűtött lélegzés megtartó hatalma, a lélek őszinte szépségében rejlő erő – s ezért lényegében erkölcsi –, amin keresztül az idea megmarad, mint ahogy a fügefák különös szépsége, végig az ezer éven át, az atmoszféra gyengédségében” (*Sass Brunner Erzsébet: Mystic India, 86*).

Brunner Erzsébet jóval több portrét, életképet festett, Indiát gyakran naturalis valóságában ábrázolta. Míg anyjának „India eszköz egy egyetemesebb világba lépéshez, addig neki a varázslatos Kelet” – „Egyik speciális tanulmányomat Santali emberek között készítettem [...] egyszerű élete, érdekes és csendes, falusi arcok – teli vannak kifejezőerővel. [...] Titkos helyeket is látogattunk, öreg templomokat és barlangokat, kétezer évvel korábban éreztük magunkat, ahogy elvegyültünk India vallási szentjei között – guruk, sadhusok, jógik, [...] – ugyanazok voltak, mint kezdetekben” (*Mystic India, 96*).

Gellér Katalin megállapítja, hogy a buddhizmus szent helyeit sorra fölkereső Brunner Erzsébet egy-egy festményén „az expresszionizmus és a primitivizmus hatása is érezhető, festményének kompozíciós megoldatlanságát a varázslatos színvilág, s a vízió megjelenítésének festőisége ellensúlyozza”.

A *Buddha születése* (1956) vagy a *Kék Buddha* című képein a csoda hangulatát idézi meg. „A szobor kezében villódzóan színes, apró festékcseppekből formált misztikus körben Buddha megvilágosodásának helyszíne, a szent bódhifa látható.” A pontilizmusra emlékeztető technikát tehát (más festőkhöz hasonlóan) a misztikus élmények és látomások közvetítésére használta föl. Sass Brunner Erzsébet is a teozófus festőkéhez hasonló témákat választott – visszatérő jegy a lét örökös körforgása és az ember részvétele az anyagi–szellemi egymásra vonatkozásban. Tagore szerint nemcsak az indiai tájak életét és színét, de az indiai ember szellemi természetét is lefestették.

Brunner Erzsébet: Kék Buddha
(balra, középen; Új-Delhi, 1962)

A Művészetek Háza (balra)
és a Magyar Plakát Ház (szemben,
a régi magtárépület) Nagykanizsán

„A MAGYAR EX LIBRIS 100 ÉVE. GYŰJTEMÉNYEK KIÁLLÍTÁSA.”

Ha nem is teljesen önkényes, bizonyosan szemléleti alapokon nyugszik annak meghatározása, hogy hány éves a magyar exlibris. Az sem mindegy, a könyvjegy készítése, gyűjtése vagy az exlibris-gyűjtők szervezeti tömörülése, esetleg valamilyen kiállítás rendezése a kiindulópont. Svájcban például 1474-ben született az első exlibris, Magyarországon is igen régen jelen van a műfaj: azt a könyvjegyet szokás elsőként emlegetni, amelyik Werbőczy István számára készült Nürnbergben (1521/1522). Egyébként a sokszorosító grafikai eljárás, az exlibris-készítők által is kedvelt rézkarc születése 500 évfordulóját ünnepeltük 2013-ban, a Kisgrafika Barátok Köre szintén a múlt évben rendezett „A magyar ex libris 100 éve” címmel kiállítást. A grafikagyűjtő egyesület 2009-ben volt 50 éves, ekkor már meg is ünnepelhették volna a 100 éves magyar exlibrist – Szent György Céh néven 1909-ben alakult meg az első gyűjtő egyesület. Ám az első könyvjegykiállítást 1903-ban megrendezte az Iparművészeti Múzeum, 1913-ban pedig már nemzetközi seregszemle helyszíne volt a főváros. A 100 év tehát innen, a nemzetközi seregszemlétől indul, talán azért is, mert ettől kezdve a birtoklásnál és tulajdonosjelölésnél fontosabb lett a kollektívalakítás és a nemzetköziség, a könyvjegyen keresztül kapcsolatteremtés...

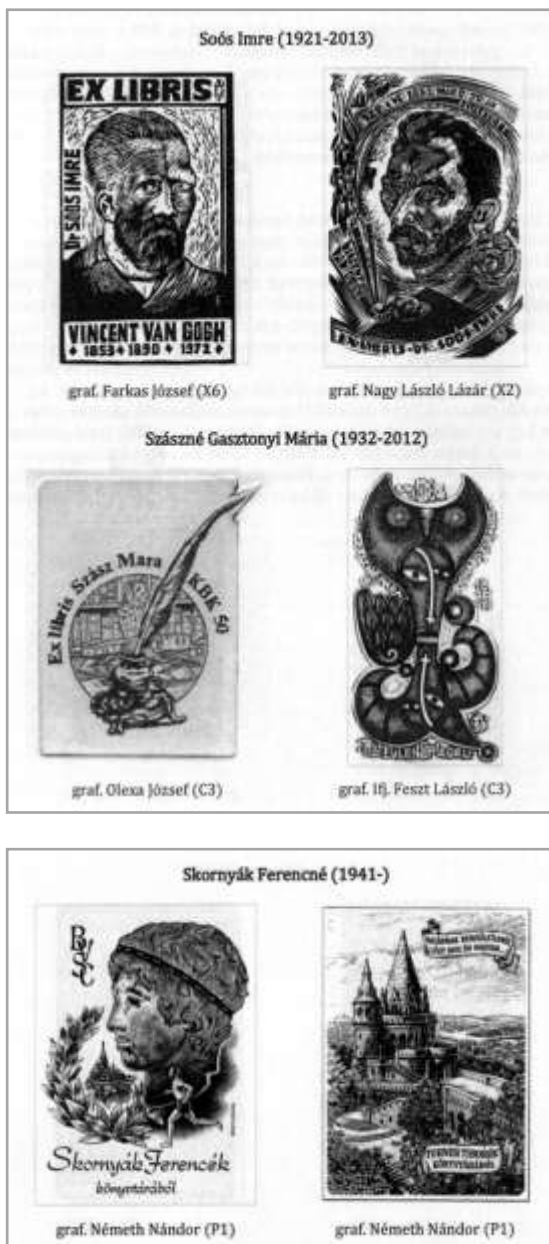
VASNÉ TÓTH KORNÉLIA, az Országos Széchényi Könyvtár exlibris-kutatója eme utóbbi dátumhoz kapcsolódott az új, önálló kezdeményezésével. A 100 évet ő nem a grafikusok, hanem a gyűjtők szemszögét figyelembe véve tekintette át. *A magyar ex libris 100 éve* a gyűjtemények kiállítása.

Két lap Király Zoltán (1933–2011) kollektívájából – Vincze László és Pencho Kulekov linómetszetei

A gyűjtemények tárlata (melyben szerepelnek a művész gyűjtők is) a H13 Galériában volt látható februárban, márciusban pedig a Mezőgazdasági Könyvtárban mutatták be a tablókat. Vasné Tóth Kornélia, aki egy kísérő katalógust jelentetett meg a tárlatokhoz, maga is szerepel a gyűjtők közt. Újdonság ezzel együtt, hogy több exlibris-gyűjtő először vett részt egyéni tablóval/tablókkal ilyen kiállításon. Tóth Kornélia külön megemlékezett a közelmúltban elhunyt gyűjtőkről, így kerültek az áttekintő anyagba Király Zoltán (1933–2011), Pesti László (1939–2013), Soós Imre (1921–2013) és Szász Sándorné Gasztornyai Mária (1932–2012) értékes tablói.

Fent: Soós Imre metszeteiből és Szász Mara rézkarcaiból;

lent: két Németh Nándor klisényomat Skornyák Ferencné tablójáról

Külön blokkot alkotnak a szemlén a női gyűjtők (Antalné Tari Zsuzsa, Krajcsi Tiborné, Skornyák Ferencné Turner Zsuzsanna, Szanka Rózsa, valamint Vasné Tóth Kornélia – az ő példája is mutatja, hogy viszonylag gyorsan is föl lehet egy kollektiót építeni. 2009-től tagja a Kisgrafika Barátok Körének, és eddig 3 500 darabos gyűjteményre tett szert; 20 exlibrist készíttetett nevére szólóan, ezekből látható válogatás, két fő témakörre bontva: külön rendezve a történelmi és az irodalmi vonatkozású könyvjegyeket.

A bemutatást a katalógus is a férfi gyűjtőkkel folytatja, kiemelve Arató Antal, Harmati Gábor, Palásthy Lajos és Stockinger József gyűjtői munkásságát. Majd a művész gyűjtők következnek, akik maguk is készítenek könyvjegyeket. Inkább művészek ők, mint gyűjtők (Kerékgyártó László. Kőhegyi Gyula, Ürmös Péter), a kollektóiok rendszerint hazai/külföldi gyűjtői/művész lapcserék során épültek föl.

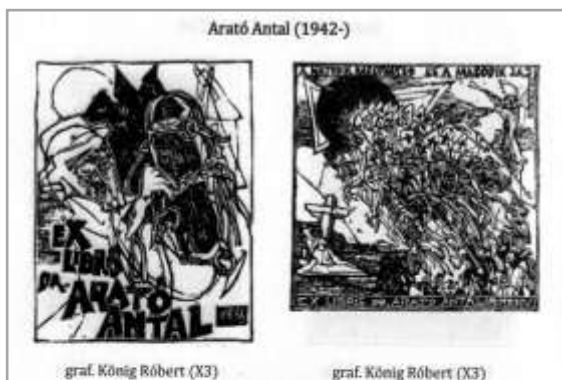
*Katalógusoldal
Vasné Tóth Kornélia
lapjaival:*

*Vecserka Zsolt
fametszete
(lapdúc);
Vén Zoltán
rézmetszete
(akvatinta);
Bakacsi Lajos
és Éles Bulcsú
linómetszetei*

A KBK archívumából is jutottak tablók az áttekintő tárlatra – Budai Tibor (1946) rézkarcai és a Szlovéniában élő Salamon Árpád (1930) intézményi exlibrisei, négyzetes kompozíciói. S további gyűjtők és alkotók neveit sorolja a kisgrafika ügyének a kutatásain és tanulmányain túl szervezői munkájával is nagy szolgálatokat tevő Tóth Kornélia – ők gyűjteményeikkel már többször szerepeltek kiállításon, akár önállóan is: például Rác Mária, Lenkey István, Mayer József, Kundermann Jenő, Zenei József, Gombos László.

Fent két, Palásthy Lajos számára készült fametszet (Imets László és Imre Lajos opuszai);

lent: Arató Antal és Harmath Gábor tablói-ról (König Róbert, Olexa József, Sobota Vlastimil munkái)

SALAMON ÁRPÁD KISGRAFIKAI KIÁLLÍTÁSA DEBRECENBEN

A szlovéniai magyar festő- és grafikusművész gyakori vendégnek számított a Hajdúságban, a Hortobágyon (a Cíviss és a Hortobágyi művésztelepek tagja volt). A hajdúböszörményi kisgrafikai barátok Józsné Bíró Mária szervezése révén ismerkedhetek meg exlibris-készítő munkásságával; a KLTE Baráti

Köre rendezésében pedig a VII. Új Esztendei Grafikai Kiállításon mutatta be több mint 180 kisgrafikai lapját január 6-án az Élettudományi Galériában. Két évvel ezelőtt ugyanitt láttuk már munkáját, hiszen a baráti kör által kiírt centenáriumi exlibris-pályázat díjazottja volt.

Az idei januári megnyitón H. Csongrády Márta Holló László-díjas fotóművész mutatta be a 84. évében járó Salamon Árpád pályafutását. A leegyszerűsített (stilizált) formákat, a „négyzetes kompozíciókat” nemcsak festői alkotásain, de a kisgrafikai műveken, így az exlibriseken is alkalmazza. „Salamon Árpád képeinek ritmusa segítségével, mely szabályosság a szabálytalanságban, a hangszúlyok váltakozásában, a gyorsulásban és lassulásban nyilvánul meg, kapcsolatban meg, kapcsolatot saját művészeti áramkörébe” – fogalmazta meg a fotóművész.

Salamon Árpád legújabb kisgrafikai munkáival a vendéglátókat köszöntötte

Az összesen 181 kisgrafikai alkotást (jellemzően könyvjegyeket) bemutató tablókon megkülönböztetett helye volt annak a két lapnak (*lásd az előző oldalon*), mellyel a művész a 20 éves fennállását ünneplő KLTE Baráti Kört köszöntötte. Mindkét lap reprezentatív munka, hiszen a Salamon-kompozíciók sajátosságait emblematisz módon mutatja föl. Egyik linómetszete a hortobágyi szűr mintát eleveníti meg, jelezve, hogy a népművészeti ornamentika nemcsak kompozíciót kiegészítő vagy szervező elem lehet, hanem önállóan is teljes univerzumot alkothat. A 2014-es köszöntő metszeten az épület és az ember formaalakításának salamoni sajátosságán túl a(z épített) környezethez való kapcsolatot jelöli.

Megfigyelhető, hogy az ember által alkotott épület (szakrális/profán – itt a templomok és a tudomány temploma) a teremtett természeti környezetben válik saját személyiségjegyekkel fölruházott tényezővé. A tornyok, holdak és csillagok már-már egzisztenciális finomhangolásában sóhajtja át magát az éjszaka a végtelenség csöndjébe. S foglalkoztatja Salamont a természet bujasága – az összekarolt indák világa – ugyanúgy, mint a női természet, a meztelenség és a szépség, a női ölek és a viráglényegűség kapcsolata. Ott vannak kisgrafikai lapjain a további hagyományos exlibris-témák: a könyvtár, az állatok, a foglalkozások – leggyakrabban pusztán egy tárggyal jelölve meg a tulajdonosi viszonyt; s a karakterjellemezést szintén szimbólumokba sűrítve oldja meg a művész. Ebben a fegyvelmezett (geometrizált) világban is mindvégig jelen van azonban a játékoság és a derű: éppen e két, az alkotói habitusban fontos tulajdonság miatt lesz a Salamon Árpád-mű (minden látszólagos egyszerűség ellenére) bölcs is.

Salamon Árpád exlibriseiből
(Fotó és reprodukciók: VARGA JÓZSEF)

TÓTH GYÖRGY:

TALÁLKOZÁSAIM É. KOVÁCS
LÁSZLÓVAL ÉS CSALÁDJÁVAL

*(avagy hogyan válik a kép
prózává a líra által)*

*A könyv verseit válogatta
Tóth György fotográfiáihoz:
v. Erdei József*

Égerszög, 2013. 80 old.

*A 90 éves É. Kovács László
köszöntése több mint 60 fotóval
és 10 műreprodukcióval*

A 90 éves É. Kovács László gömörszőlősi polihisztort köszöntötte Tóth György fotográfus művészi albuma. Az életmű által is hitelesített atmoszférát árnyalják költői szövegekbe a képek mellett a v. Erdei József által válogatott versek és versrészletek (József Attilától, Kányádi Sándortól, Kosztolányi Dezsőtől, Reményik Sándortól, Ady Endrétől, Dsida Jenőtől, Somlyó Zoltántól). S a fotókat külön is ciklusba rendezte az etnográfus Kunt Ernő verse: *Az ember néha képpé válik.*

A tudós módszerében és a kutatásaiban egyaránt nagy szerepet kapott a fénykép. Most a költő Kunt rajzolja a szavak fényével a hiteles képet É. Kovács Lászlóról, a festőművész–etnográfus helyismereti kutatóról és a Tompa-kultusz ápolójáról, az erdei emberek világának kiváló ismerőjéről, illetve az anekdotagyűjtő íróról és díjazott múzeumlapítóról egy személyben. A szerető és szeretett Emberről.

GÖMÖRI FÉNY

(A 90 éves É. Kovács László albumába)

„Kovács-ember” lehettél,
forró tenyérrel enni adtál az éhes
itt maradtnak, s hazát is hozzá;
ha kellett, makacs próféta voltál,
mázsás felhők alatt a fényes
szívedet mutattad áldozatként,
s mint a Gólya, körbevitted
Csonka-Gömör hírét és hitét.

Búzavirágos emlékeidből
kéklő csokrot festettél az ország
tépett hajába, imádkozó tölgyek
szép tövében köszörüli torkát
a keserű bánat; és a remény
szólít reggelente; és a völgyek
messziről kápráznak szemedbe;
és a templomajtóban megállsz.

Érzed a szélben, arcodon
kedvesed haját, faragott asszony-
kontyok alatt az őszt is érzed;
te nem cserélsz hazát; s ha kérsz,
hát arra kéred még a fényt,
hogy adjon találkát egy kék faág
kopasz hegyén a hetyke fütyöd
és a nálad fészkelő madár.

„Az ember néha képpé válik” – írja Kunt Ernő. – „... képpé állnak össze előtte / a viszonylatok, / események, / dolgok. / Mások képtelenségek / rajzolják át képességeit.” – Nos, É. Kovács László „titka” az, hogy Isten adta képességét, a szeretetet mindig beleforgatta a munkájába is, így minden mozdulata alkotássá vált.

TÓTH GYÖRGY FOTOGRFÁIÁI

É. Kovács László egyedül; aztán feleségével, Évike néni-
vel (– s immár újra egyedül);
a lányukkal, Judittal; alkotá-
saikkal (mindhárman művész
emberek is). Laci bácsi a kép-
pel, festés közben, mosolyogva és elgondolkodón, gondterhelten olykor, de már
az új tervektől fűtve (amikor a 90. születésnap albumot elküldte nekem, levelé-
ben írta, hogy egy régebbi kéziratot dolgozott, új könyve hamarost megjelenik az
„angol ladyről”, Vásony Sándornéről). A jókedv és a szeretet ihlető erejével, az
emlékezés alázatával, a köszönetmondás boldogságával. Érvényesek az ifjú barát,
v. Erdei József köszöntősorai: „... ez a világ a legalkalmasabb arra, hogy alkotson,
elmélkedjen, megmaradjon és gyarapodhasson az ember, hogy ezek után elég
bátornak hihesse magát, hogy vissza is szerezze az emelt fővel járást, a becsületes
és jóságos tekintetet, amely ki-kipillant a könyv lapjairól is.”

AKÁR A HŰSÉG

*Madarász Gyula festőművész
(1935–2012) emlékkiállításához*

Madarász Gyula festőművész két nagyobb bemutatójának emlékét még frissen őrizzük, és megnemesítő áhítatot hozott a 2013. évi márciusi kamara-kiállítása. A 70. születésnapi életmű-bemutatót még a Déri Múzeum Zoltai Lajos-termében rendezték, majd a 75. jubileumi (életében az utolsó) kiállításának a Kölcsey Központ Bényi Árpád-terme adott otthont. Kettős jubileumot ünnepelt ekkor a művész házaspár – közös tárlatot rendeztek ugyanis, és felesége, Madarász Kathy Margit ruhatervező iparművész szintén erre az évfordulóra adta ki reprezentatív páros katalógusának a második kötetét.

Madarász Gyula nemcsak a nagyobb visszatekintő (és minden alkalommal számos új munkát bemutató) kiállításokra, hanem a kisebb szemlékre, a kamara-tárlatokra is folyamatosan rendezgette az anyagot, két művésztelep között erre is időt szakítva. Voltak olyan időszakok az életében, amikor az egyik tábor szinte még véget sem ért a Dunántúlon, már kezdődött a másik Erdélyben. Erre utalva nevezte Feledy Balázs „utazó művészek” Madarász Gyulát a *Hűség* című emlékkiállítás megnyitóján. A művészettörténész ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy ebben az egyszerre európai és nemzeti festészetben mindig is jól azonosíthatók voltak az erkölcsi-esztétikai sarokpontok: a szülőföld és a szellemi-lelki nemzettest. Nem választotta külön a kánonokat, mondván: igazán európai csak az lehet, ami nemzeti, és minden nemzeti vonatkoztatási rendszere nemzetközi.

Az utolsó válogatást (avagy az „utolsó széttekintést”) még Madarász Gyula végezte el. Az özvegy ez alapján – a kiállítóhely lehetőségeihez alkalmazkodva – szűkítette tovább az anyagot, amikor emlékkiállítást rendeztek egykori (utolsó) munkahelyén, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Kölcsey Tanítóképzési Intézetének művészeti tanszékén, a Bakoss Tibor Kisgalériában. Az újabb emlékkiállításnak az a Bényi Árpád-terem adott otthont, ahol élete utolsó tárlatát maga rendezhette. A február 7-én nyílt (és március 2-ig nyitva állt) kiállítás címe *Hűség* volt. Ugyanezzel a címmel írta Bényei József Madarász Gyulának ajánlott versét. Feledy Balázs a hűség erkölcsi értelmezése mellett annak erős esztétikai relevanciáját bizonyította megnyitójában, a Madarász Gyula-életmű jellegzetes

tematikáit, a technika fedezeteként szolgáló, tradicionális értékeknek elkötelezett alkotóenergiák működését is értelmezve. Hézső Ferenc hódmezővásárhelyi festő-művész a pályatárs és barát visszaemlékezését mondta el a szépszájú közönség előtt. Az itt közreadott méltató kisportrét még a Bakoss-kisgalériában rendezett emléktárlat után írtam. Közölte azt a (szintén általam is szerkesztett) *Mediárium* című folyóirat 2013/1–2. száma. Jobbat, mást nem tudnék ma írni, így a számos korábban ki nem állított akvarellt is bemutató, az életmű e „hűség-kontextusba” emelt olvasatát árnyaló emlékkiállítás felidezéséhez ezt az írást használom fel.

Madarász Gyula 1961-től állított ki rendszeresen hazai és külföldi galériákban és múzeumokban. Állandó kiállítása van szülőfalujában, a bihari településen, Zsákán, a Rhédey-kastélyban. Oda is legnívósabb festői anyagából válogatott, így sorjáznak előttünk a kerítés mögött a gyermekkor titkai, az elhagyott, fehér falú ház magányának drámájától körbefészkelve, a megfagyott földek hideg csöndjével, máskor a messzi síkra szinte lávaként hömpölygő, izzó délután vibrálásával.

Akvarell (illetve gouache) technikával dolgozott. Ő rendszerint csak két szóval jellemezte munkáit: „lírai és expresszív”. Néha magyarázatot fűzött hozzá: „A lírai kifejezés, úgy érzem, végigkísérte a festészetemet. Korábban inkább a benyomásaimra, az impressziókra hagyatkoztam, most viszont talán nagyobb súlyt helyezek a kifejezés erejére, az erőteljesebb festői gesztusok megjelenítésére.”

Madarász Gyulát nem a természet utáni festők között soroltuk abban az értelemben, hogy (ellentétben például a Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep több tagjával) nem a természetbe kivonulva készítette el a képeit. Inkább a mindig feltörő emlékeire hagyatkozott a műteremben, mégis a puha festőiséget és a drámai töltéssel gazdagított líraiságot szemlélhettük az alkotásain.

A megélt élményekből táplálkozott, mindig az elraktározott lelki információkat festette képpé. Nem egyszerű (profán) hangulatot, hanem olyan érzelmet épített föl, mely (szakrális) áhítat felé emel: jó szándékú indulatot fejezett ki, mintegy belső párbeszédet is folytatva a benne élő tájjal. Szellemi és lelki felelősséggé minősítette át az értékekkel szembeni viselkedésünket. Nemcsak a festőnek, de az embernek is fontos ugyanis, hogy megőrizze azokat az értékeket, amelyek a természeti környezetünkben, a tájban is felfedezhetők, amelyek a múltunkban voltak meghatározók, amelyek magyarságunkat is jellemzik.

A kiegyensúlyozott és nyugodt szerkezetek, az impresszionista színhangulatok mellett a konfliktusok érzékenyebb, nyersebb tónusú, összetettebb hangzású kifejezésre is törekedett, a feszes, kiegyenlített kompozíciókba erős érzelmet, szenvedélyt, indulatot tudott belesűríteni. A harmónia és líra mögött a Madarász-képekben így valami kemény és sugárzó hit szorong, s ahogy kritikusa és barátja, Bényei József még egy 1995-ben nyílt kiállításának megnyitóján fogalmazott: emberi-alkotói szemléletének alapvető, leglényegesebb eleme „a szeretve megtartó hűség, kapaszkodás a földbe, füvek hullámszásába, felvillanó fényekbe”. Érett motívumvilágában, változatos, mégis analóg hangsúlyokat felmutató formarendjében az utolsó évekre nem annak elemei, szín- és tárgyjelei szaporodtak, sokkal inkább a jelentéstartalom gazdagodott és vált egyre árnyaltabbá, egyaránt bemutatva a külső és a belső emberi világ változásait.

A tárgyjelek és stílusjegyek ugyanis már nem változtak, a tartalom viszont épp az által mélyült, hogy kevesebb dologra koncentrált. Az alapvetően impresszionista alapjegy ugyanis már 1965-től kezdve jellemezte látásmódját és műveit – erre utal a *Művészet* folyóiratban Mészáros Fülöp által írt kritika (1965. augusztus), miszerint a nagyméretű Madarász-képek az impresszionizmus puha festőiségét és szárnyaló líraiságát hozzánk elénk.

Néhány évvel később ennek a lírának a „komoly, férfias karakterét” emlegette Horváth Teréz, és ugyanebben az évben Dankó Imre (*Művészet*, 1972. május) egyenesen a képek által kiváltott erőteljes emóciókra hívta föl a figyelmet. A '80-as évek elejére egyre inkább érzékelhető lett az előbb emocionális, majd intellektuális feszültség, az érzelem és értelem összhangját is keresve.

< Madarász Gyula: *Egyedül* (2009) – gouache, 54x75 cm

Székelyhídi Ágoston szerint a színeinek drámaisága fölerősödött, tónusai nyersebbek s érezhetően zaklatottabbak lettek, „bonyolultnak, küzdelmesnek, lüktetőnek mutatva ez által a világot magában és maga körül”.

Madarász Gyula művészetét 1995-ben a Hajdú-Bihar megyei közgyűlés Kölcsey Ferenc-díjjal ismerte el, 2003-ban Csokonai-díjat kapott. A Kölcsey életműdíj volt. A Csokonai-díj Debrecen városának elismerése. Úgy érezte, hogy ezt nemcsak a festészetéért kapta, hanem a tanári munkájáért is. Alsó- és középfokú intézményekben egyaránt tanított rajzot, 1975-től 1979-ig pedig a Tanítóképző Főiskola művészeti tanszékén dolgozott, annak tanszékvezető főiskolai tanára volt. A Csokonai-díj átvétele után nyilatkozta, hogy szerinte azért is gondolhattak rá a díj odaítélésekor, mert bármerre járt a világon, Bulgáriában vagy Finnországban, Kárpátalján vagy Erdélyben, Lengyelországban, Litvániában, Ausztriában vagy Franciaországban, mindig Debrecenét képviselte, debreceni művészként dolgozott a művésztelepeken, kapott elismeréseket és rendezett kiállításokat.

*Madarász Gyula:
Tavaszi fények (2009)
akvarell, 55x75 cm*

Munkáját és művészetét a Kölcsey- és Csokonai-díjak mellett Kölcsey- és Tőkés Sándor-emlékplakettel, Holló László-díjjal ismerték el, öt alkalommal tüntették ki Káplár Miklós-díjjal, a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep jubileumi emlékérmese és nívódíjasa volt. A debreceni őszi, tavaszi, országos nyári tárlatok többszörös díjazottja és nívódíjasa, debreceni városi, megyei szakszervezeti művészeti díjas, a Targovistei Nemzetközi Akvarell Szimpóziium arany és ezüst, a Hatvani Országos Tájékpé- biennálé bronz diplomása lett.

A művésztelepek szervezése számos feladatot rótt rá, hazai és külföldi nemzetközi művésztelepnek nemcsak tagja volt, de alapítója a hajdúböszörményi, hortobágyi és hajdúszoboszlói közösségeknek, művészeti vezetője a hajdúszoboszlói Cívis, a balatonvilágosi Kárpát-medencei magyar festők telepének. A hortobágyi

telep örökös tagja volt, a művésztelep Boromisza Tibor-díjasa, a Cívis művésztelep nívódíjasa. 2007-től egy újfajta művészeti közéleti szerepet vállalt: Bényi Árpád után ő lett a „Munkácsy Trilógiáért” Közalapítvány kuratóriumának elnöke.

*Madarász Gyula:
Vörös izzásban (1989)
gouache, 50x70 cm*

Felvillannak újra a Rhédey-kastélyban rendezett állandó kiállításának képei. Ezt a nívós anyagot 1998-ban ajándékozta szülőfalujának. Nem sokkal ez után egykori „műhelyében”, a Kölcsey-főiskola Bakoss Tibor Kisgalériájában nyílt tárlata, majd a Déri Múzeumban a visszatekintő válogatás. A Kölcsey Központ Bényi Árpád Termében egy még inkább letisztult világot tárt elénk 2010-ben.

Az erre az alkalomra kiadott katalógusalbum bevezető, „*Füvek példája*” című elemző köszöntőjében írta Bényei József, hogy Madarász Gyula „művészete azért eleven és azért hat bennünk, emberekben, mert őrzi a fák tanításait, a füvek példáját. Fáin gyakran nincs lomb, csak a megmaradás fekete törvénye. Mert fái olykor feketék, mint ahogy a fekete madár, a varjú is gyakran ott van a képeken. Ugyanis Madarász, amikor festi, akkor őrzi és félti is azt a világot, amely az övé, a mienk, embereké. Düledező kerítések, sárguló házak mutatják, mennyire érzi, hogy a világból lassan kímúlnak a meleg otthont nyújtó vályogházak, a deszkakerítések, az árnyékot adó fák, derékaljat nyújtó füvek. És úgy vigyázza őket, hogy a táj, a föld, a flóra féltésében, szeretetében a legmélyebb érzelmek és gondolat sugárzik felénk: a hűség. Mert ez a fogalom Madarász művészetének legtisztább, legigazabb summája.”

A hűség mellett a gondoskodást, a gazdatekintetést emelte ki Arany Lajos *A természetarcú ember* című, Madarász Gyuláról írott portréjában. Miként Bényei Czine Mihály irodalomtörténész 1985 őszén a budapesti Derkovits-teremben elhangzott értékelésére apellálva emelte ki a „Veres Péter-i” hűséget, Arany Lajos

szintén Czine nyomdokain haladva koncentrált a természetet befogó tekintetre. Czine Mihály úgy fogalmazott, hogy „tájaiban ott az ember lélegzete, az emberi tekintet”. S ezt folytatja a gondolat, miszerint a képeken megjelenő természet Madarász „szilárd önlelkéből sűríti a képre a sok-sok élményből összeállt, reaktív, esszenciális élmény nyomán” – véli Arany Lajos, aki szerint éppen ezért nőnek jelképpé e világban a legegyszerűbb elemek is.

Az emléktárlat reprezentálja most Madarász Gyula művészetét, a képek egyszerre lírai és expresszív karakterét. Látjuk a Madarász-akvarelleken az erős és izgalmasan variálódó színeket: a vöröseket, kékeket és sárgákat, a föld színéből kivarázsolt rögök változékony barnaságát, mely finom átmenetekkel és ritmusokkal fut tovább a fákon, a háztetőkön, árnyékokban és az égen. Látjuk a páradús smaragd-sugárzást, ezt az önmagában is ellentéteket rejtő megfoghatatlanságot, hogy a levegő szinte izzik, vágni tud, mégis oly harapni valóan puha. Emitt olyan, mint az arannyá váló ólom, amott acélossá hegedüli a horizontot az éles kacajú napfény. Belesimulhatunk az alkony bársonyosságába, és villogva járhat versenyt a szemünk a varjak dióleső tekintetével. Elpihenhetünk a gulyával, és a sárga horizont érzékeny, vibráló hívásának sem mondhatunk ellent, a hétköznapiból billenve át egy intellektuálisan szenzibilis létformába.

A tudat kontrolljának és az érzelmek ösztönös összecsapásának lehetünk tanúi, a csöndnek és az elfojtott lendületnek. Megfogható szinte a lélek, elidőzhetünk a kompozíció belső és külső gyönyörűségén, a természetben és a hűségben, hozzáemelve a hűséghez annak párkifejezését: a féltést. Mert Madarász Gyula emberifestői karakterének meghatározó jegye volt a múltmegőrzés, illetve az örökségféltés is. Emblematisztikus festménynek érzem az *Örökségünk romjai* című képét.

S számon kérő a viszony, hiszen örökségünk a születésünk pillanatától felelőséget is jelent. Akár a hűség.

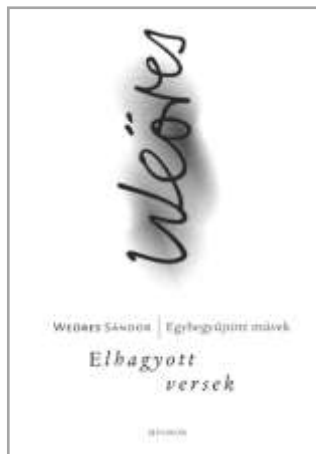
*Madarász Gyula:
Kert a Balaton partján
(2002),
akvarell, 37x50 cm*

MARGÓ – KÖNYVEK, FOLYÓIRATOK

WEÖRES SÁNDOR:
ELHAGYOTT VERSEK
 (EGYBEGYŰJTÖTT MŰVEK)

A kötet anyagát összegyűjtötte,
 sajtó alá rendezte, a sorozatot szerkesztette:
 STEINERT ÁGOTA

Helikon Könyvkiadó, Budapest, 2013.
 720 old.

Az *Elhagyott versek* bemutatójával indult el hivatalosan 2013 nyarán a Weöres Sándor centenáriumi év; egyúttal ez a kötet zárta a Helikon Könyvkiadó Weöres-életműsorozatát (a kiadó amúgy még a 2000-es évek elején kezdte el a teljes oeuvre feldolgozását és megjelentetését). A bemutatóról és a centenáriumi évnytőről tájékoztató híradások között olvashattuk a több mint félszáz Weöres-kötetet szerkesztő Steinert Ágota irodalomtörténész nyilatkozatát, mely szerint még Weöres Sándor szorgalmazta, hogy háromra kellene bővíteni az egybegyűjtött írásainak addigi két kötetét, annak megjelenését azonban a költő már nem élhette meg.

Steinert Ágota feladata a sajtó alá rendezésében nem volt minden akadálytól mentes: több mint 30 ezer oldalnyi anyagot kellett feldolgoznia, ráadásul Weöres Sándor és felesége, Károlyi Amy „nem a polgári rend szerint éltek”, lakásukban ugyanis mindenhol kéziratok hevertek „fantasztikus összevisszaságban” (sőt, nemcsak a házaspár művei, hanem más íróké is). „Műveiket olykor iskolai füzetekbe, olykor írólapokra, máskor olyan papirosra írták, ami éppen a kezükbe került (étlapok, színlapok, levélborítékok, cigarettadobozok stb.) vagy – különösen az egykori papírhiány idején – más alkotásaik kéziratainak üresen maradt részére.”

Az *Elhagyott versek* összegyűjtése, válogatása, gondozása, jegyzetekkel történő ellátása és a kötet megjelentetése több mint 12 évig tartó munkát igényelt. Maga a tartalomjegyzék is meghaladja a negyven oldalt, a teljes kötet terjedelme pedig a hétszáz oldalt, noha a kötet anyaga nagyobb részt a költő otthonában föllelt kéziratokból állt össze.

A szerkesztő nemcsak folyóiratokban, újságokban és antológiákban, hanem a Petőfi Irodalmi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában is utána nézett az *Egybegyűjtött írásokban* nem szereplő műveknek – ám utóbbi intézményekben a különféle írói hagyatékok még feldolgozás alatt állnak. S nemcsak ezért nem lehet teljes ez a mostani (relatív maximalista) összeállítás, hanem azért sem, mert azzal Steinert Ágota is tisztában van, hogy Weöres Sándor sok kéziratát elajándékozta (vagy éppen vendégségben írta), ezért még számos szöveg lappang.

Hadd támasszam ezt alá egy személyes példával (a személyesség úgy értendő, hogy egyik közvetítő lehettem néhány ismeretlen Weöres-mű és versváltozat publikálásában). Több, megzenésítésre dr. Tóth Dénesnek átadott versváltozatot közöltem és mutattam be a *Néző • Pont* 25. kötetében, 2009/májusában, azzal az alkalmi verssel együtt, melyet Weöres a vele jó barátságban lévő Tóth Dénes és Sárossy Emma házasságára írt 1947-ben (a kéziratot ifjabb Tóth Dénes a Debreceni Irodalmi Múzeumnak ajándékozta). Viszont ez a már publikált (a *Nagyítás* című lap 2009. decemberi számában is gazdagon ismertetett, illetve hivatkozott), három azonosítható és két ismeretlen változat ugyanúgy nem szerepel az *Elhagyott versekben*, mint a Bényei József által szintén 2009-ben közzé tett vers, melyet Weöres Sándor Holló László vendégkönyvébe írt, amikor a festőt 1968 tavaszán meglátogatta. (Az [„*Ami csak a Magyar etűdök hasonmás kiadásában olvasható*”] címmel jelölt részben megtaláljuk ugyan a kézíratos verseskönyvben szereplő „*Vigan táncol a kanász...*” kezdetű két négysoros szakaszt is, de a *Néző • Pont* 2009/májusi száma 524. oldalán közölt gépiratos vers ceruzás javításairól nem értesült szerkesztő.)

Ha tehát a publikált – faximile formában is közzé tett – „elhagyott versek” közül rögtön hét(!) hiányt fedeztünk föl, az sem kizárt, hogy újabb kötetnyire való lehet a még mindig ismeretlen Weöres Sándor-hagyatékrész. Ez azonban nem kisebbíti Steinert Ágota óriási és valóban pótolhatatlan munkáját, esetleg a további kutatásokra ösztönzi, hiszen ő maga hívta föl rá a figyelmet, hogy az országos gyűjtemények feldolgozása még folyamatban van.

A szerkesztő utószavában olvashatjuk, hogy a címnek kettős értelme van: „el/kihagyott és elhagyott/elkallódott művek” – ezzel a szójátékos megoldással a cím egyszerre utal a tudatosan kihagyott és az elveszett (elkallódott) lírai darabokra. „Weöres Sándor ugyanis nagyon kritikusan, nagy művészi műgonddal írta alkotásait, s ennek nem mond ellent, hogy született költő volt, akiből csak úgy áradt a költészet. Amikor életművét összegezte, alaposan megválogatta írásait, pedig ezek a kihagyott darabok sem érdektelenek, színvonal-talanok. Mégis elhagyta őket művészi igényességből (pl. a fiatalkori verseit),

személyes vagy politikai okokból. Itt találjuk például a költő ötvenhatos verseit, a *Rapszódia a kivívott szabadságról* két variációját, vagy a *[végül angyal száll le ránk...]* kezdetű költeményeit 1956. november 16-áról – a *Holmi* 1989. októberi száma közölte egy variánsát –, s ennek idézem alább a második versszakát:

„S a dús, hatalmas, bölcs nyugati népek
nézték, ahogy póznára csavarják beleinket,
egy mozdulatuk elég lett volna
s meg nem szabadítottak minket,
se saját jövődjüket. Rájuk fekete angyal se száll:
mint egy fészek darazsat a mérges permet,
úgy fojtja meg őket a keleti szélben
koronátlan, szégyenletes halál.”

Az „elhagyás” okai között nemcsak kényszerűség (például a politikai korlát) állt – s a közéleti verseket általában is jellemzi a „rossz közérzet” –, hanem Weöres azokat a műveket sem szerepeltette a köteteiben, melyeket túlságosan személyes hangvételűnek ítélt (több, a feleségéhez vagy a kortársakhoz írt verset találunk most az összeállításban). Steinert Ágota szerint egyébként mindezt a weöresi költészetfelfogás is indokolja: „a költő a mindenséget és nem a személyeset akarta tükröztetni verseiben”.

Steinert a *Szerkesztői utószó* hosszabb változatát közölte a *Holmi* 2013. júniusi számában (*Weöres Sándor „Elhagyott versek” című kötetéről*). Ebben az írásban hangsúlyozza, hogy az *Elhagyott versek* anyaga csak részben kiadatlan, hiszen elsősorban az vezette őt, hogy a Helikonnál megjelenő életműkiadást tegye minél teljesebbé, függetlenül attól, hogy az *Egybegyűjtött költeményekből* hiányzó versek másutt napvilágot láthattak. „Tettem ezt azért, hogy megismerthessem a művésze iránt érdeklődőkkel Weöres Sándor életének és ismert műveinek azt a háttérét, ami nélkül nem teljes a róla alkotott képünk. Aki tehát nagy kompozíciókra, remekművek felfedezésére számít, azt csalódás érheti, de aki szeretné végigkísérni Weöres pályafutását, alkotóerejének fejlődését, az nagyon sok értékkel, sőt személyes vallomással is találkozhat.”

A szerkesztő bemutat néhány típust az „elhagyásokra”, és idézi a költő nyilatkozatát (*Híd, 1967/11. Hornyik Miklós beszélgetése Weöres Sándorral*) arról, hogy mi célja is lehet a teljességre törekvő kiadásoknak. „Ha a költő maradandó és megbecsültek, akkor többnyire minden munkáját válogatás nélkül kiadják. Ez bizony nem egészséges, de nem tudom, ki volna az, aki úgy tudná szelektálni ezeket az oeuvre-öket, hogy feltétlenül az marad meg, ami érdemes, s az hullik

el, ami jelentéktelen. A zsengek és jelentéktelen írások tömege tényleg felhígítja a költő oeuvre-jét, viszont nincs semmiféle határozott alap a rostálásra... Határozottan érzem, hogy mennyiségileg sokkal többet írtam és adtam ki, mint kellett volna...[de] ebből a túlságos mennyiségből most már nagyon nehezen vagy sehogy sem tudnám kiválogatni azt, amit talán értékesnek tartanék.”

MŰVÉSZET ÉS BARÁTAI

2014/ január–február

Az 1973-ban alapított Művészetbarátok
Egyesületének füzetei/114.

Felelős kiadó, szerkesztő: GERÖLY TIBOR

A rendszerváltó művelődéstörténész – Orosz István e cím alatt méltatja Jankovics Marcellt. „Filmrendezőként a történelem- és néprajztudomány tapasztalatait hasznosítja, mondhatnánk, azokkal 'kapcsol be' (a 'kikapcsolódás' édes, együgyű divatját sosem vállalta), a képzőművész Jankovics állóképei magától értetődő természetességgel őrzik a snittek lendületét, az animált filmkockák

dinamizmusát, az író Jankovics könnyed és olvasmányos mondatfűzése mögül Jankovicsnak, a filmdramaturgnak sokórányi filmen, és száznál is több forgatókönyvön iskolázott professzionalizmusa sejlik elő; és ha kulturális szakbizottságok hivatalnokaként a művészeket vagy tudósokat kell képviselnie, az sem eshet nehezeére, hiszen maga is művész és tudós” – fogalmaz az írástudó grafikusművész. Marosi Ernő Szelényi Károly életművét méltatja a magyar örökség gyarapítói sorában, Szitányi György Rejtő Jenő hagyatékát; Salamon Nándor pedig Feledy Balázs *Koller* című albumát mutatja be a folyóirat legutóbbi füzetében.

A *Jel Könyvkiadó* a közelmúltban jelentette meg Prokop Péter katolikus papfestő önéletrajzi könyvét – *Méhecske módra* címmel ebből szemelget részleteket a *Művészet és Barátai*, ebből idézek magam is alább. „Kár, hogy fiatalon pazarló-bőkezűen osztogattam fünek-fának képeimet. madonnáimat elkönyörögték, s kincsként széthordták. Érdekes lehetne ma együtt a versenyezve begyűjtött különféle megoldások együttese kiállításon. Mind más volt, soha ugyanaz a megoldás. Ez firkás, az szigorú rajzos, odapacázott, vagy zárt bizáncisággal kivitelezett. Ki-ki ízlése szerint válogatott...”

BÚCSÚ AZ ECSETTŐL

KÁDÁR NAGY LAJOS *festményei*
és ERDEI SÁNDOR *írásai**Debrecen, 2013., 128 oldal*

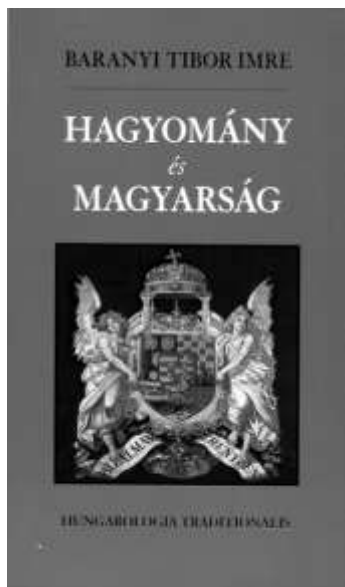
A *Boldog kiáltozás* (2011) és a *Gyönyörködő madár* (2012) után a *Búcsú az ecsettől* az író-költő Erdei Sándor s a festő Kádár Nagy Lajos harmadik közös könyve. A harmadik, egyben az utolsó (?) – Kádár Nagy Lajos megromlott látása miatt az ecsettől búcsúzni kényszerül, amint ezt a kötet címe üzeni. A bevezetőt író Fábíán György úgy véli, ebben a sorozatban is

„az organikus absztrakció jegyében fogant művei tűnnek a legerősebbnek, leg-egyedibbnek, a legszemélyesebb kötődésűnek, mint ahogy szintén erős oldala a magas hőfokú reflexivitásban vászonra vitt tájfestészet – úgy értékelhető, hogy ezekben a kompozíciókban lelt alkotói otthonára, és lelünk mi is, e fűvészkertben derűsen bolyongva”.

A derű, noha beárnyékolódik, nem múlik el, köszönhetően Erdei Sándornak, aki most új oldaláról mutatkozott be; igaz, aki ismerte őt újságíróként, nem lepődik meg a publicisztikai műfajok itt is sziporkázó sokárnyalatúságán. Erdei másik két önálló könyvében – *Hit és türelem* (2010), Komiszár János grafikáival; *Ajándék csend* (2011), Komiszár János grafikáival és akvarelljeivel – verseket közölt, most viszont csak egy kisebb csokornyit verset kínál a kötet a mintegy hatvan prózai mű mellett. Újság-költészet ez – ha a Márai féle megfogalmazást követjük, jobban szeretve azt az újságírást, melyben költészet van, mint azt a költészetet, amely az újságírásra hasonlít. Erdei publicisztikájában rálelünk ugyanis a hétköznapi és a fölemelő, a kizökkentő vagy a tanúságtevő, az identitás- és értékölfedező, értékkonstruáló mozzanatokra. Lírai módon: élethangulatot közvetítve igazságmegmondások helyett.

Kádár Nagy Lajos: Etűd

Mikszáth Kálmán jut az eszünkbe, aki álnéven írt országgyűlési karcolataiból is összeállított egy kétkötetes művet az írói jubileumi sorozatba, mondván, hogy ha a napi műfaj fölér az irodalomhoz, ott van a helye az írói termésben. Nos, talán az is mellékes Erdei Sándor esetében, hogy megjelent-e az adott írás valamely sajtóorgánumban, vagy csak épp a kötet összeállítása közben született. Mindenképpen maradandó portrét kapunk Szalai Csabáról (az egykori „tűzvigyázó” kollégáról, a költő-riporterről); Adonyi Sztancs Jánosról, Tar Sándorról, Juhani Nagy Jánosról és Cseh Tamásról – akár tárca vagy fiktív levél a formai-műfaji keret. Örömösek e hangulatok, még ha nem is az anekdota alkotja a történetet, a nosztalgia bája süt át a sorokon; másutt glosszává formálódnak a hétköznapi esendőségek, persze, a tanulságokkal együtt. Majd lírai glosszákat kapunk, ahol az emlék nem csattanóba sűrűsödik, inkább a hiány szépségének köde lengi át, attól lesz sóhajtáskaraktere. Kötetbe illő naplójegyzetnek vélem az *Emlékforgácsokat*, a *Titoktalan embert*, a *Szirom és szeretet* elmélkedését, és afféle „művészi napló” formálódik az alkotói találkozásokból (Szucsán Károlytól Varga Gyuláig). A kritikai kommentár műfaja sem hiányzik, s noha a műfaji palettát gazdagítja az *Olvasónapló* (itt recenziókat kínál a szerző, klasszikus műfaji hagyományokat idézve, a személyes élményt is közvetítve), feltűnő az állásfoglalás hiánya (például Kertész Ákos esetében). Mégis ez a befejezetlenség, a tétovaság, az emléklebegés adja meg a kötet atmoszféráját.

BARANYI TIBOR IMRE:

HAGYOMÁNY ÉS MAGYARSÁG
Hungarologia Traditionalis

Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 176 oldal

„A *hungarologia traditionalis* (a szellemi és metafizikai hagyomány alapelveire épülő magyarságtan) alkalmazott tudományág, amely a magyar őshagyomány és a magyarság mibenlétének kutatását szilárd, jól megalapozott és egyetemes érvényű alapelvekre építi. Így tudatosan maga mögött hagyja az irracionális, az ’örültmagyarkodás’, az okkultista nacionalizmus téves megnyilvánulásait és vadhajtásait, vagy az olyan elfogadhatatlan módszerek alkalmazását, mint a tudománytalan nyelvészkedés és etimologicizmus.”

Az itt idézett előszó az alcímben jelzett diszciplína definíciójához hozzáteszi: azokat a kiindulási pontokat is érvénytelennek tekinti, melyeket a racionalizmus és materializmus, pozitivista szemléletmód és evolucionizmus által „megfertőzött” etnológia és szociológia vagy az orientalizmus vall magáénak. A „halálos betegség” – mely a modern Európát és ezen belül Magyarországot különösen sújtja – már nem orvosolható a hamis narratívákkal vagy irodalmi borogatásokkal, helyette „legitim és szükségszerű” lázadásra, kollektív renovációra van szükség, és ehhez alászállásra, mélyre hatolásra kell vállalkozni, a katasztrófahelyzet elbeszélésére alkalmas hagyománykeretek világosan érzékelhető kijelölésére. A „hungarologia traditionalis” ekképp egy olyan új diszciplína igényével lép elő, mely végül is nem új, hanem ősi, eredeti, minden más tudományos vizsgálódás alfája, a diszciplináris keretek azonban megkínávják az alapok, működésmodellek, struktúrák mellett az egész terminológia (vagy a tér- és időbeli kapcsolódási pontok) kidolgozását.

Baranyi Tibor Imre előző könyvében (*Fejlődő létrontás és örök Hagyomány*, 2005) már igyekezett átfogó módon föltárni a jelenkori világ krízisvonalatkozásait, avagy a létrontás lényegi elemeit, s vele természetesen az innen kivezető utat is föl kívánta vázolni, nevezetesen a metafizikai eredetű tradicionalitást. Persze, ez mégsem új fölfedezés, hiszen elegendő a versben (József Attila *Ars poetica* című költeményében) is modellezett emberi szükségletpiramis harmadik Maslow-variációjára tekintenünk. Ott ugyanis a kognitív és esztétikai igényekkel szépen megtámogatott önmegvalósítás fölé helyeződik a transzcendens egzisztencia-igény, és ebben a kontextusban, ahol az önmegvalósító létezmód jelenti az átjárhatóságot az immanens és a transzcendens között, szükségszerűen erősödik föl a metafizikai mozzanat, azzal együtt, hogy az identitáskonstrukció alapját is képezi. Avagy annak a ténynek a fölismeréséről van szó, hogy az elrendeltetésnek is fölfogható tradíció által meghatározva ismerhetek rá az erkölcsileg definiált célok fényére, tehát hogy már gyökereimben ott csírázik a fény, a létezés katarzisz-karaktere pedig az egyéni érdek kollektív etikában való föloldása felé vezet.

A *Hagyomány és magyarság a Fejlődő létrontásban* elmondottakra gyakorta hivatkozó, a magyarság témájával foglalkozó tanulmányok kötete (két fejezet már megjelent a László Andrással és Horváth Róberttel közösen 2000-ben jegyzett *Kard, kereszt, korona* című kötetben). Az 1995–2011 között készült tanulmányok (összesen 16) a szerzői szándék szerint tetszőleges sorrendben is olvashatók, noha egy koherens alkotói logika kínálja a szerkesztési sorrendben való olvasatot. S ha már főntebb a diszciplináris terminológia mellett – mely ebben az esetben a laikus olvasó számára a hermetikusság kódolt titokzatosságával hat – a szellemi kapcsolódási pontokra is utaltunk, föltétlenül meg kell jegyezni, hogy Baranyi Tibor Imre az egyik legautentikusabb hazai bölcséleti forrásnak, avagy gondolati

előzménynek Hamvas Bélát, az európai tradícióból pedig Julius Evolát és René Guénont tekinti. Hivatkozik például a *Lázadás a modern világ ellen*, illetve *A mennyiség uralma* című munkákra – s ebben a tekintetben akár a kierkegaard-i örökséget is követhetné, nemcsak a hamis hagyományok bírálataát illetően, hanem például abban a demokráciakritikai meglátásban is, hogy a mennyiség uralma nem föltétlenül hozza el egy társadalom számára a minőség forradalmát. Erre az utóbbi aspektusra utal egyébként az (önállóan mégsem olvasható) utolsó fejezet (*Konklúzió. Radikális nemzetstratégiai orientációk – a spirituális talapzat helyreállítása*), sürgetve egyebek mellett egy véleménydiktatúra fölé emelkedni képes – akár evangéliumi alapon szerveződő – szellemi elit kialakítását; s ott írja a szerző, hogy a könyvben (tanulmányokban) alkalmazott alapelvek megértése sem mennyiségi kérdés. „Nem az a döntő, hogy hányan értik meg, mert a valódi szellemi elit tagjainak nem a száma fontos, hanem a *minősége*...”

A „minőség” megközelítése szellemi erőfeszítésbe kerül – s e kötet is többszöri nekirugaszkodásra ösztönöz, olyan olvasatra, mely alapján magyar vonatkozásban is érzékeljük „a létrendi hanyatlás folyamatának megállításhoz és a spirituális talapzat helyreállításához szükséges alapelveket”. Avagy miként a szerző összegez: „Az őseredeti hagyomány és a leszármazások”, „A magyarság szellemi küldetése”, a „Vertikális nomádság”, a „Harc és szellemi fensőbbiség” [fejezet- és tanulmány-címekre utal Baranyi], a deviatív zsidó messianizmus vagy a recens közoktatás kapcsán többször kifejtettük legfontosabb tételünket: a lehető legteljesebb körű visszatérést a tradicionális alapokhoz és létszemlélethez.”

SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY:
A MŰ ÁTVÁLTOZÁSAI

Kalligram, Budapest – Pozsony, 2013. 392 o.

„A művek értelmezéseikben hagyományozódnak az utókorra” – eme „köztudott” tételből indul ki a Kalligram Szegedy-Maszák-könyvsorozata újabb kötetének első tematikus tanulmánya, a *Hogyan értelmez az egykorú olvasó?* című írás. És egyébként is az értelmezés lehetőségeiről, sokszólamúságáról olvashatunk a kötetben, akár *A vén cigány* változó megítéléséről, akár József Attila költészetének hatástörténetéről, benne a megközelítés korlátairól, a fejlődéstörténetből

kiolvasható viszonyítási pontok által fölvetett dilemmákról, s egyáltalán: az életműben fölfedezhető ellentmondásokról legyen szó. A mű „átváltzásait” lehet nyomon követni az Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényével kapcsolatos időproblémák – történet és elbeszélés ideje, írás és olvasás ideje – apropóján; de a félreértelmezés is lehet teremtő mozzanat (Popper Leó „esszéinek erényei jóformán elválaszthatatlanok előítéleteitől”), és tanulságos kérdéseket vet föl az irodalom „kismesterei” fenyegető felejtés. Nehezen jutna az átlagolvasó eszébe, hogy egy-egy irodalmi művet a műfaja szerint értelmezzen, Szegedy-Maszákknak azonban ezzel kapcsolatban is van érvényes mondanivalója: „Ha a műfajok nem annyira az írás, mint inkább az olvasás módjai, vagy legalábbis azonosságuk szerző és befogadó megegyezésén múlik, az olvasók ugyanúgy átjárhatnak a műfajok közötti határvonalon, mint az írók” – idézi az irodalomtörténész Max Saunders ide vonatkozó megállapítását. Ugyanebben a kiadói sorozatban olvastuk Szegedy-Maszák Mihály Kosztolányi-monográfiáját (2010), s ebben a közegetben is megjelenik alakja a *Hogyan fordított Kosztolányi Dezső?* című tanulmányban. Gyakorta halljuk a versfordító Kosztolányiról, hogy sokkal inkább átköltésekről, magyar verset létrehozó lírai interpretációkról van szó, mintsem tradukcióról. A szerző – egy Mansfield-próza fordítás apropóján – azt a következtetést vonja le, hogy Kosztolányi a fordításkor többféleképpen olvassa a történetet, és különböző értelmezései egyaránt jogosak, illetve, hogy „számára nem befejezhető a fordítás, mert az igényes nyelvi megfogalmazás értelmezése nem lezárható folyamat”.

A művészetek összehasonlító vizsgálatával foglalkozott Szegedy-Maszák a *Szó, kép, zene* című kötetében (2007), és e mostani tanulmánykötet második felében szintén a művészetek egymásra hatását vizsgáló tanulmányokat olvashatunk (például: *Képpé vált szöveg, szöveggé vált kép; A szöveg mint alkotóelem a képzőművészetben; A mozgóképpé alakított szöveg; A látható zene; Zene az irodalomban; Irodalom a zenében* stb.). Mondhatni, *A mű átváltzásai* szerves folytatása – sok esetben továbbgondolása – a 2007-es kötetnek, ahol ugyancsak fölbukkannak a társművészetek mellett az értelmezés kérdései (történetiség, ön-értelmezés, illetve hatástörténet-vizsgálat). Már az ókori retorika egyik legszebb kihívásai közé tartozott az a feladat, hogyan lehet egy képet átalakítani szöveggé – ezt jelöli az ekphraszisz alakzata –, s „azok közül a területek közül, amelyeken érzékeltetni lehet látvány és nyelvi megnyilatkozás érintkezését, talán a leírásra vonatkozik a legtekintélyesebb szakirodalom”. De még az arcképfestés és az életrajzírás hagyományai is összekapcsolódnak e kérdéskörben, sőt, tanulságos lehet azoknak az íróknak az ábrázolásmódját megvizsgálni, akik képzőművészettel is foglalkoztak (Szegedy-Maszák itt Bánffy Miklós *Erdélyi történetének* epizódjait idézi föl a szöveg és látvány kölcsönhatására, a képszerű írásmód dramaturgiai szerepére, illetve kép és nyelv feszültségének érzékeltetésére).

STÁDIUM – 2014/1.

A társadalmi és kulturális hírlap idei első számában Rózsa Endrére emlékezett Vasy Géza egy hosszabb esszében (Deák Mór jegyzetben, Konczek József versben idézte meg az 1995-ben, 44 éves korában elhunyt költő emlékét), és természetesen verseket is közöl a lap Rózsa Endrétől (mellette Buda Ferenc Suhai Pál, Soós József, Áron Attila neve tűnik föl a lírikusok között). Fazekas István felelős szerkesztő vezércikke *Út a káoszról (Gondolattársítások a szárszói emlékkonferencián)* címmel olvasható, a nyelv (rajta keresztül az irodalmi cselekvés) megmentő erejéről is értekezve. Bordás Mária a közigazgatás-tudományt új tudományágként mutatja be; Bakonyi István Sarusi Mihály *Négy kicsi mérges avantgárd* című, 2013-ban megjelent könyvéről ír; Sánta Áronnal beszélget Ratkó Józsefről Babosi László; a debreceni Márkus Béla Ratkó József-díjas irodalomtörténészt pedig Antall István jegyzetben és Lamos Péter interjújában mutatja be. A *Stádium* e számát Solymosi Gábor rajzai illusztrálják (kérésre az egyik rajza mellé írt versét is ideadta).

SOLYMOSI GÁBOR
verse és grafikája

figyelj rá
kandi szemekkel
csodát hoz
neked a reggel
nagy szívet rajzol
az ablaküvegre
párába mártott
gyermeki ujj
s eltűnik napba
csillag időbe szántott
pernyi barázdán
s mindig feléled
ujjaid lángját
szépre tanítván
csókot égre
festeni éjben
reggelig baktató
fellegeken

FORRÓ NYOMON. FOKHAGYMA

Tarczy Péter groteszk rajzaihoz

Boszorkánytehen-tógy, ördögfarak-cinca.
Harmadik műszakban a postás a holdon.
(Jajasárkány-demeg... ijedt-holahinta?!
Hová tűntél, szerelmes asszonykoboldom?)
Hol van a kékmadár? – rozsdá eszi tollát.
Hol van Piroska és a farkas-kalitka?
Király lett a Jóska, fene a jó dolgát,
elvitte Bözsit a foghíjas csalitba!

Forró nyomon vagyunk. Fokhagymaszagú a zöld.
Mező. Angyal szárnya közt szívárvány szendereg,
s elibénk ájul egy szellem – nyála csepeg.
(Gazi bá' betyárul berúgott, sárga föld
maradt utána; és Newton almája lebeg
a Hold, egész hazáig, a feje felett.)

A TÁNC VILÁGNAPJA ELÉ

TÁNCUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK

A Magyar Táncművészeti Főiskola periodikája a 2013/1. számában a tánc és irodalom kapcsolatát állította középpontba (az összeállításban a 2012. március 2-án rendezett konferencia előadásaiból olvashatunk). De érdekes és hasznos zenetörténeti tanulmányt közöl a folyóirat Lajtha László zenés színházi műveiről (annak kapcsán, hogy 2013-ban volt Lajtha halálának 50. évfordulója), egyúttal az előadatlan Lajtha-balettek „leendő koreográfusai” számára is útmutatásokkal szolgál Solymosi Tari Emőke tanulmányának első része. Lajtha Lászlót egyébként (Bartók és Kodály mellett) Franciaországban „a három nagy magyar” egyikeként emlegették – s Lajtha volt a Francia Szépművészeti Akadémia első levelező tagja a magyar zeneszerzők közül (Maurice Fleuret a 20. század egyik legnagyobb szimfonikus mesterének nevezte). Solymosi Tari Emőke szerint „ez az elismerő jellemzés is rámutat arra, hogy a szimfónia műfaja és általában a szimfonikus zenekarra írt művek (köztük a három balett) mennyire fontos részét képezik egyéni hangú, legfőképpen a magyar népzeneből, a francia zenéből és általában a 17–18. század legnagyobb mestereinek (Bach, Haydn, Mozart) muzsikájából táplálkozó életművének, amely többek között nagyszerű kamara-darabokat, egyházi és világi kórusműveket, továbbá (a zenés színházi műcsoport részeként) egy vígoperát is tartalmaz”.

A Magyar Táncművészeti Főiskola Elméleti Tanszéke által szervezett 2012. évi *Tánc és irodalom* konferencián elhangzott előadások közül itt olvassuk Almássy Balázs írását Babits Mihály tánchoz fűződő viszonyáról („*Ez a kezek tánca volt...*” című tanulmánya részlet a *Nyugat és a tánc* című nagyobb monográfiából). A balett-tánc a századfordulón nem pusztán művészi kifejezőmód volt, hanem azt korszakmetaforának is tekintették, az életérzés kifejezésére irodalmáraink közül többen is a táncot hívták segítségül. Az említett tanulmányból hadd idézzek egy találót, a költő táncos viszonyára, művészattitűdjére utaló közcímet: „*Babits költői önarcképei (personái), a verslábakon táncoló költő*”.

Ugyanebben az összeállításban olvasható Kóvágó Zsuzsa tanulmánya (*Lorca és a tánc, a tánc és Lorca*), Mády Ferenc írása (*Tánc az orvosi irodalomban*), Benyó Hedvig és Tóvay Nagy Péter dolgozata (*A tánc motívuma Nagy László*

költészetében), Major Rita tanulmánya (*A szövegekből előbukkanó koreográfus: Maurice Béjart és az irodalom*); valamint Tóvay Nagy Péter önálló – egy OTKA-kutatás keretében készült munkája. A *Részegség és a tánc* impozáns klasszikus és szépirodalmi, illetve szaktudományos apparátussal fölverte mutatta be a szerző, milyen táncbíráló és táncpárti érveket lehet fősorakoztatni az ó- és egykori retorikai anyagból (a lábjegyzetek gazdagsága és terjedelme szükségszerűvé teszi a szakmai törzsanyag és az irodalmi példázatok párhuzamos olvasatát).

Összegzésében Tóvay Nagy ezt írja: „... a táncról folyó morális polémia hosszú évszázadai alatt a részegségből eredő tánc témájának megítélése jelentős átalakuláson megy keresztül. Az ókorban a részegség érve általában táncpárti módon, a pedagógia és az erény érvével együtt kerül felhasználásra. Azonban a római kortól, majd a középkortól kezdődően alapvetően megváltozik a helyzet. A részegség és a tánc közötti viszony a táncpárti érvelés eszköztárából fokozatosan kiszorul, és a táncbíráló diskurzus retorikai fegyvertárának szinte kizárólagos részévé válik.

A lakomai táncok megítélése is megváltozik. a róluk való vélekedést a kereszténység jelentős mértékben módosítja. Az ókori lakomák (és a vallási ünnepek) táncaira általában a szokás érvét (hagyományra hivatkozó érvelés, argumentum ad antiquitatem) kezdik el alkalmazni, amely szerint a tánc pogány szokás, ezért morálisan elítélendő cselekedetnek minősül. A jelenség morális mérlegelésénél már nem a részegség, a mámor bizonyul a legfontosabbnak, hanem annak pogány eredete kerül túlsúlyba. Az ókori lakomák táncai egységesen táncbíráló megítélés alá kerülnek. A hétköznapi részegség táncainak megítélésén a kereszténység nem változtat: a tánc pártfogói és ellenfelei egyaránt elítélik.”

FORRÁSOK A MAGYAR SZÍNPADI TÁNCMŰVÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ I.

Táncművészet és Tudomány VI.

Sorozatszerkesztő: BOLVÁRI-TAKÁCS GÁBOR

*Magyar Táncművészeti Főiskola,
Budapest, 2013., 216 o.*

Egy négy évre szóló – 2014-ig tartó – kutatási projekt első gyümölcsét tartjuk kezünkben. A kutatás célja, hogy alapkutatási eredményeket érjen el a színpadi táncművészet hazai története forrásainak feltárásában és feldolgozásában.

A jól körülhatárolható kutatási kereteken belül vizsgálja a Bolvári-Takács Gábor által vezetett csoport a színpadi táncművészet hatását a hazai egyházi kultúrára – különös tekintettel az 1900 és 1944 közötti, táncról folyó morális vitára és annak előzményeire. A magyar színpadi tánc történet forrásait a korabeli (a 18–19. századi) tudósítások és kritikák, esztétikai jellegű viták és értekezések tükrében kívánják bemutatni, ugyanakkor vizsgálják a színpadi táncművészképzés intézményesülését is (az 1844–1961 közötti időszakban), s ezen kívül föl kívánják dolgozni az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet Táncarchívuma egyes leltározatlan és feltáratlan hagyatékrészét.

Az új kötet a kutatás első két évében föltárt dokumentumok közül szemlél. „A válogatás, amellet, hogy tükrözi a kutatócsoport tagjainak [Bolvári-Takács Gábor mellett Gara Márk, Major Rita, Fuchs Lívia, illetve a kötetet szerkesztő Tóvay Nagy Péter] érdeklődési területét, eddig publikálatlan, vagy megjelent, de nehezen hozzáférhető tánc történeti források közzétételével segíti elő a Magyarországon még útjait kereső tánc tudomány fejlődését” – fogalmaznak a szerkesztők.

Tóvay Nagy Péter teszi közzé *A tánc jutalma* címmel a református ortodoxiát képviselő Gyulai Mihály 1681-es prédikációját. Ezt a Kazinczy Ferenc, Batsányi János és Versegly Ferenc által szerkesztett, a 18. század végén Kassán indult első magyar folyóirat, a *Magyar Museum*, valamint a *Hazai és Külföldi Tudósítások* melléklapjaként 1817-ben indított *Hasznos Multságok* című orgánumból idézett (mozgásról, táncról, szép-mesterségekről szóló) szemelvények közzététele követi (Major Ritától). Gara Márk több mint 20 dokumentumot (cikket) közölt a Brada-művészalumból (Brada Rezső a Magyar Királyi Operaház magántáncosa volt, s a kötetben beragasztott újságkivágatok találhatóak az édesapa, a szintén balett-művész Brada Ede munkásságából) – az összeállítás bepillantást ad a két világháború közötti színházi újságírás világába is. Fusch Lívia nagyobb összeállítást ad közre, melyben szerepel Dr. Dienes Valéria *A nyolc boldogság* misztériuma teljes szöveggel (Prohászka Ottokárnak a misztérium első bemutatása előtt mondott beszédével); az ugyancsak Dr. Dienes Valéria által írt *A Szent Imre misztérium* mozdulatdráma, továbbá a *Rózsák szentje* és a *Hóféherke* mozdulatjáték szöveggel. A kötet végén a Bolvári-Takács Gábor által közzé tett, a táncművészképzés 1946–1950 közötti történetéhez adalékokat kínáló dokumentumok lelhetőek föl.

Tündér maradtál.
Léptedből forrás fakad:
csillagfénypaták.

KÉT
HAIKU

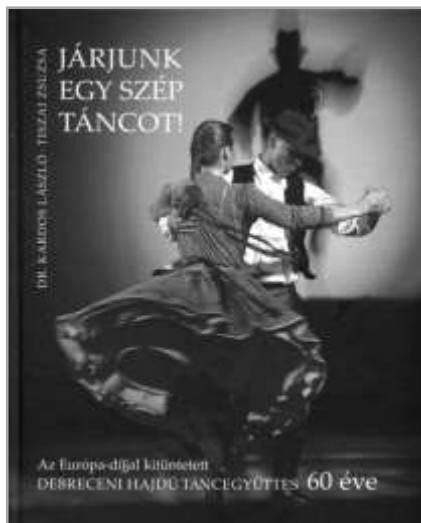
Boldog a harmat:
szerelmes lány szoknyája
pirkad a vágyban.

KARDOS LÁSZLÓ – TISZAI ZSUZSA:

JÁRJUNK EGY SZÉP TÁNCOT

*Az Európa-díjjal kitüntetett
Debreceni hajdú Táncegyüttes
60 éve*

*Hajdú Táncegyüttesért Közhasznú
Alapítvány, Debrecen, 2013., 144 old.*

A *Szentsei daloskönyv* (1705) hajdúhívogatójából kölcsönözve a címet, az együttes 60. születésnapjára egy olyan ünnepi albumot állított össze a Hajdú történetéről a táncosok művészeti vezetőjeként 1966-tól majd' három évtizeden keresztül munkálkodó Kardos László és a szemlélet- vagy értékváltozást nem, csupán generációváltást képviselő, ma is művészeti vezetőként dolgozó Tiszai Zsuzsa, mely elsősorban a néptáncos archívumra alapozott.

Az első önálló műsort 1954 tavaszán mutatták be (a Debreceni Építők Központi Táncegyüttesét dr. Béres András és dr. Varga Gyula közösen vezette); 1957-ben már országos fesztiváldíjasok lettek. Az 1960-as évektől egyre több helyen léptek föl, egyre ismertebbé váltak. Fordulópontot jelentett 1986-ban a Hajdú Székház átadása (mely majd három évtizede folyamatosan optimális feltételeket kínál az együttes munkájához). 1990 óta az alapítványi formában való működés az önálló gazdálkodást teszi lehetővé. (Élvezték is ennek előnyeit – ma inkább gondok felhőzik a leány- és legényhomlokot.)

*Marosbogáti
legényes*

– Kardos László
koreográfija

A Hajdú Táncegyüttes archívuma sok dokumentumot, még több képet őrzött meg. És sűrű volt az együttes élete is. A rengeteg adat, a számos dokumentumhivatkozás meg-megakasztja a történetmesélő lendületet. Érezni lehet, hogy a felülettel takarékoskodni kellett – pedig akár egy több száz oldalas albumot is megért volna ez a hatvan év! Így is értesül azonban az olvasó a kezdetekről, a Hajdú-történet alakulásáról, a szakmai vezetésben bekövetkezett változásokról. Azt is megtudjuk, hogy kiemelt helyre került a tehetséggondozás, a gyűjtés és a színre vitel során pedig a koreográfiák stílusbeli sokrétűsége is megmutatkozott, az autentikus feldolgozóaktól kezdve egészen a táncszínházi produkciókig. Az adaptív, narratív és evokatív néptáncos világban egyaránt otthonosan mozognak. „Anyanyelvi szinten” járják a táncot. S beszélnek „más nyelveken is”, nem idegen a Hajdú Táncegyüttestől a testvérműzsák találkozára hívása. És természetesen a humor sem idegen, nemcsak a táncszínpadon, hanem a kulisszák mögött sem.

Ízes albumfejezet lett az anekdotafűzér – a jókedvnek tán ugyanaz a gyökere, mint a bánatnak...

*Tiszai Zsuzsa
és Lovas Bálint
koreográfiája:
Mezőmehesi képek*

BESZÉDES TÉNYEK A 60 ESZTENDŐBŐL

Magyarországon 25 fesztiváldíj, 8 kitüntetés.

Külföldön 6 fesztiváldíj és a Népművészet Európa-díja.

Minden minősítés alkalmával a legmagasabb fokozatot kapták.

66 szólótáncos díj. Az együttesben eddig 8.630-an táncoltak.

40 országos néptánc-antológia meghívás.

4.800 hazai fellépés, 95 külföldi szereplés.

294 koreográfiát, 51 új műsort mutattak be 78 koreográfustól.

Szakmai kitüntetéssel díjazott művészeti vezetők: dr. Varga Gyula, dr. Kardos László, Koroknai Katalin, Tiszai Zsuzsa, Lovas Bálint.

A könyv nélkülözhetetlen része a gazdag adattár (de a forrásokat még lehetett volna gyarapítani, mert a bibliográfia is ráerősít az együttes erényeire).

Pünkösödölő
Varga Gyula
koreográfája

Akár a Hajdú Táncegyüttesről szóló újságcikkekből, sajtóbeszámolókból is kitelt volna egy külön könyv. Nem beszélve arról, hogy képalbumot is kapunk. S többre és többre vágunk. Szinte már nekünk is táncolni volna kedvünk.

PÜNKÖSDÖLŐ (MÁSKÉPPEN)

Rózsát hoztam, óvatos
tövissel a zsenge ágon,
lábad elé teszem,
mezítelen talpad járja
körbe kacéran;
a túske megsebez,
mint a csók perzsel odabenn,
harmatnyi vércsepp,
bíborban ébred a hajnali
vágy, fehér öledben
hoztad a rétről, s szerelem
szirma kötényedbe törött,
még csalogány szólt,
szívünk dobogott, tövises
ágat mellre szorítva,
méhecske szállt ki
a rózsza alól.

Burai István: Könnyed akt

ÁRNYÉKUNK NŐ A HOLDON

Forog velünk az éjszaka.
Karomba zárlak. Súlytalan
vagyok veled az ég alatt.
Felhőkbe mártod arcodat,
s válladra tereled halkan
a csillagsóhajú hajnalt.

Bejártad minden álmomat,
forogtál bennem szüntelen.
Megkoronáztak, s áldozat
lettél karomban. Büntelen
virrad az ég a homlokon.
Árnyékunk nő a Holdon.

A SZÍVEM SZABAD

A szívem szabad,
és virágos mezőben
csipeget nevető
harmatot.

Röppenve platánfa
ágra, kinézek onnan egy
makrancos kedvű
csillagot.

Reggelig hétszer
repülöm körbe, hogy
gyönyörű lobbanással
beleszédül.

Szárnyam táncol
az égen egy régi mesét,
az alabástrom fényű
reményről.

A szívem szabad
és szép, s ahogy meztelen
csípődhez dobban,

fölragyog még
a húlni készülő messzi
csillagokban.

TÁNCOLÓ MADARAK EMLÉKE

táncoló madarak
emléke lebben az égen
szálló pipacssziromnak udvarló
remegés lassú illatokkal párolog
puhán dagadó rózsza-fehérben
úszik föléd egy felleg
hajtsd le rá fejed
simuljon rá a vállad
fenyők csipkézte hegygerincre
s bontsd ki melled
hogyan leheljen csókot rá
a Nap

HÁROM TÁNCHAIKU

1.
már nincsen tested
s még nem öleltelek úgy
mint az óceán
2.
nyomodban szellő
pironkodik – a táncod
mesélt a vágyról
3.
még nem ismerlek
s már mindent tudok rólad
ahogy a csípőd...

JANUÁRI ŐSZ

Uzonyi Ferenc hajdúböszörményi kiállításának története

„November végigsöpört az erdőn. A legfényesebben világító, tiszta, keveretlen színek kis palettája vigaszt, mentsvárat, arzenált, imakönyvet, ágyút jelentett neki, amellyel megcélozhatta a gonosz halált.” Hermann Hesse sorai jutottak eszembe, mikor beléptem a kapun. Uzonyi Ferenc ezt az idézetet még egy néhány évvel ezelőtti kiállításának mottójául választotta. Nekem azonban ilyen érzésem volt most is: ilyen langyos őszbe visszanyúló novemberi, mégis halálelleni vigaszkeresés terült szét az udvari pavilon körül fölcsillanó napsütésben. Csak hát ma nem ápriliskedvű november volt, hanem január, kissé napsütéses szomorúság, és erdő helyett a Tócoskertben, a paneldzsungel mellé dugott kis régi utcán jártam.

„Talán a tudatalattiban létező kérdésekre az álmok adnak megfelelő választ, hogy ébren aztán még inkább megfoghatatlan dolgokról álmodozunk.” – Nem emlékszem, hogy ez kijelentés volt-e vagy kérdés. Uzonyi Feri ekképp morfondírozott egy alkalommal. S igazán arra sem emlékszem, hogy akkor táncosnőket vagy aktot festett-e. Talán még korábban mondta, belemerítve ecsetjét a hajnalokba, hogy selymes bánatot permetezzen onnan cinóberrozsda levelekre.

Megmaradt bennem valamilyen sárga fény emléke – talán virág süttött, mint a nap, a festményt sóhajpára borította be, s mintha följajdult volna valahonnan, a

lány mögül egy tenorszaxofon hangja. Zörrent a levegő, egy méhecske döngött a frissen vágott margaréták és büszke dáliák körül.

S igen, Feri Weöres Sándor néhány sorát emlegette: „Itt minden örömbé / bogárka vész, // s a fájdalom mélye / tiszta méz.” Szomorú volt a nézése, de alig észrevehetően

mosolygott. Majd ezt mondta halkán, és közben még a tekintete is határozottabb lett: „*A pillanatokba sűrítendő valóság valahol az álom határán van.*”

„Ott téblábolsz te is, vettem közbe, valahol az álom határán. A két szívverés közötti csöndekét figyeled. – Nem, nem álmodsz. Az igazi álmokat nem engeded meg magadnak. Viszont azt sem akarod, hogy két lábbal tapodj a földre. Egészen olyan vagy, mint az ecset, mint amikor az olvadó festékhúsbba mártanak. És egy kicsit tán azzá is átváltozol, amit éppen festesz.”

Elhallgattam. Meglehet, hogy tévedek. A festő nemcsak az lesz, amit fest, hanem a képe lesz olyan, amilyen ő, a festő, Uzonyi Feri, aki a fényével nem mindig a plein air valóságot tükrözi vissza, hanem tiltakozik a fénnel, kitalálja a fényeket. Az egyik korábbi kiállításán eszembe jutott Egry József „fényfestő” korszaka, melynek egy sajátos változata tűnt föl nála is. Az egyik pillanatban a fénynek szinte teste van, a másikban a test változik át fénné.

Test vagy tárgy, virág, házfal, rogyadozó cseréptető, vagy éppen az éjszaka, a bárók félhomálya. Feltételezem, hogy a zene is képes fénné válni nála. Belső ragyogássá. Vagy a fény zenévé. Örömmel és örömfény. Szomorúságfény és szerettem-volna-elmondani-fény. Lélekkfény és trombita-szerelem, valami-nagyon-fáj-mégis-szeretek-élni, egybeírva – ő is egybefesti ezeket az érzéseket, és a zenét is egybefesti a színnel és az ecsetlélegzetekkel.

Uzonyi Ferenc festményei a hajdúböszörményi, magyar kultúra napi kiállításról

A Ferenczy Károlytól örökölt kerti plein air-ek is kapnak egy belső ragyogást, vagy itt vannak a kis balett táncosai, akiket először talán Degas műterméből láttunk, de itt nem a mozgás, hanem a fény kifejezői lesznek. Benne a csöndé és

az ártatlanságé. Igen, Feri megrögzötten keres mindenben valami ártatlanságot, és amikor találkozik a valósággal – félig álmodva, félig a dzsesszbár hajnali fülledt lépcsőjén ülve, vagy a városszéli szőlőskertek közt leskelődve a nagy titok után –, végül rá kell jönnie, hogy az ártatlanság, amit ő ugyanúgy keres a májusi szerelemben, mint a novemberi felejtésben, a karácsonyhó-reménységben és virágszirmok belsejében – elveszett.

Az elveszett ártatlanság helyett más nem maradt, csak a vörös ruhájú lány, kiábrándult tekintettel, torkában és az ölében fájó szomorúsággal, reménytelenül; – és a zenekar játszik, mint a süllyedő hajón, szeretnék idevarázsolni a napfelkelést a pódiumra; – és amíg Feri ezt a lányt festi, beleszeret a szomorúságába, a fájdalomába; s nem is színné vagy fénnyé, hanem zenévé változik az ecset. Egyszer írtam róla egy cikket, abban az állt, ha jól emlékszem, hogy „a kaland érzelmi létformaként jelenik meg nála; s a festés kalandja nem kirándulás az ünnepekbe,

hanem a megismerés, az élet egy módja.”

Feri talán az ünnepet keresi...

*Uzonyi Ferenc:
Jazz*

Ott álltam a teraszon, néztem a fal melletti kőszobrot, és azt gondoltam, hogy Feri bármennyire is ott van az impresszionizmus bűvkörein belül, mindaz, amit a festészetével képvisel, sokféle árnyalatával, ellentmondásaival és szimultánváltással sajátosan egyedi. Az ő festészete egyszerre szimbolikus és misztikus, lírai és realista, érzékeny és meditatív, szeretne föloldódni valamilyen kéklélegzetű távolításban, s egyszerre lesz személyes, a világhangulatot keresve, romantikus és idealista. – Ott álltam a teraszon, végignézve a képeket, s arra gondoltam, miként mondjam el mindezt Hajdúböszörményben, ott fogom ugyanis megnyitni Uzonyi Feri kiállítását a Magyar Kultúra Napján. S mit meséljek róla még?

Uzonyi Ferencet nagyon sokan ismerik, hogyne ismernék, itt született 1963-ban, félig itt nőtt fel, tizenkét éves koráig laktak a városban, és utána is gyakorta visszajárt. Agráregyetemi diplomát szerzett Debrecenben, Bényi Árpádtól és

Lukács Gábortól is tanulta a festészetet, a Csontváry és a Mata János Képzőművészeti Körbe járt. Hány éves is volt, amikor tagja lett a Debreceni Műhelynek – 27 vagy 28? Ekkortájt találkoztunk, 1991-ben, az Elán Galériában, végül is ez volt az a galéria, amely felfedezte, felkarolta.

De miért erőltetem így az emlékezetemet? Hiszen éppen most hozta meg a posta a meghívót, olvasható rajta egy rövid szócikk, apró betűvel, inkább innen folytatom: „Már ekkor [ti. 1990-ben] önálló kiállítása nyílt Hamburgban, majd Kalsruhében s Langenbachban. Külföldi tanulmányúton járt Prágában, Milánóban és Párizsban, ahol festészetére az impresszionisták gyakoroltak nagy hatást. A '90-es években rendszeres látogatója volt a Zebegényi és Mártélyi Képzőművészeti Táboroknak. Festészetében a fény játékát keresi [... talán mégsem tévedtem hát a fényvel...]; kedvelt témái a városképek, utcarészletek, csendéletek, portrék és impresszionista jellegű figurális témák.

[– No, itt azért némi korrekció is ráférne a lexikon-szócikkre – jegyzem meg magamban –, mert az impresszionista témák mellett jellemzi az expresszív kifejezés, meg amit elmondtam a szimbolikus és meditatív karakterrel kapcsolatban; de lássuk tovább:] Az elmúlt két évtizedben több mint harminc önálló kiállítása volt, festményei számos külföldi gyűjtőhöz eljutottak japántól Amerikáig [meg azért ne feledkezzünk el a hazai gyűjtőkről sem].”

A Silye Gábor Művelődési Központ Galériája adott otthont új kiállításának – ide egy kisebb képekből álló böszörményi sorozat mellett vitt néhány nagyobb méretű dzsessztémát, plein air képeket, táncosokat, romantikus, átfűtött, noha némi szecessziós hangulattal kevert női portréképeket. Előbb azt gondoltam (lévén szó a Magyar Kultúra Napjáról), röviden beszélek Böszörmény kulturális térképéről, illetve arról is, hogyan került föl a város nemcsak az ország, de a művésztelepnek s épp a képzőművészeti (vagy zenei és tánc-) hagyományok miatt a nemzetközi kulturális térképre is; hogy megemlítem még a történelmi örökség mellett a helyi közösség identitás-konstrukciójának aktuális kihívásait, aztán úgy döntöttem, inkább csak Uzonyi Ferenc képeiről szólok.

Elmondtam például azt, hogy hajdúböszörményi ciklusa változatos tematikai kínálatot mutat. Érdekes azonban a témák (így a műfajok) mellett rákérdezni arra is: mely választás és festői megoldás mögött milyen (lehetséges) üzenet áll. Lássunk tehát néhány témacsokrot!

Épületek és közterek: városenteriórok. Itt egy szobor referál az emlékezetre, s amott a középület fegyelmezett és zárt méltósága figyelmetet a hajdúörökségre. Emberlakta térben jelenik meg mindhárom idősíki: a szobor a múlt, a sétáló pár a jelen, és a templom a jövő – tudniillik, ha a szoborban az emlékezet dominál (a múltra vonatkozik), a templom így a reménységet jelképezi (mely a jövőre, a megmaradásra mutat).

Tanyák ás kertek, boldog-szomorú létezhelyek – plein air természeti zsánerek. Virágszedés vagy tökszüret: a szépség és a dolgoz alázat, a szabadság-pillanatok mámora és a felelősség súlya mögött is fölsejlt elrendeltetés-idill, mert a pillanatban is ott izzik a végzet.

Békét keresni a virágok között és kibékülni a sorssal; pipacsok és szőlőindák közt csapodár júliusi fényekben cikázni, aztán elcsöndesedni az álmodásra és ködpára könnyekre készített időben.

Friss élmény és néhány év előtti emlék – egy fotó az öregről, aki tököt szüretelt, majd egy lobbanás a mellkasban, egy lány emléke, virágok simogatása: nyárölelésnyi most a csoda. De minden kissé elmosódott, a fény nem kiemeli a kontúrokat, inkább délibábot permetez a levegőbe: az emlékezet nem megerősít, hanem elandalít, az érzés lassú erjedése egyik pillanatban méreg, a másikban mámorkeltő varázsitalá cseppfolyósodik a bánat vagy a néma vágy.

Omladozó szőlőskerti tanyasor képe – nem is tájkép, nem is zsáner, inkább csak egy impresszió. Noha nem az elmúlást juttatja eszünkbe a látvány, inkább csak a természet erejét, hogy visszaveszi magának az időt azt, amit kölesön vett tőle az ember; és fényben fürdik a házfal és a háztető, mégis az öröm valami szomorú pátosszal vegyes. A nosztalgia nem klasszikus – nem akarjuk az időt megállítani, és nem vágyunk visszamenni a múltba, mikor boldognak hittük magunkat. Inkább szeretnénk nem-emberek lenni – vagy ha nem, legalább emberként láthatatlannak lenni.

Leskelődni és átváltozni: pipaccsá, bokorrá, falevellé...; táncolni könnyű szellőként fénycomákkal...

Leskelődni és átváltozni: pipaccsá, bokorrá, falevellé...; táncolni könnyű szellőként fénycomákkal...

Városi anizxok, s fölviannak párhuzamok a gesztusok és látványok között, de Uzonyi a városenteriórokban nem-

csak ritmikát keres, hanem reflexiókat is bemutat: lásd a böszörményi és nagy-szalontai épületrímeket a jelenből s egy szalontai kiállítás emlékét idézve vissza.

Ilyeneket mondtam, s még sok minden mást. A végén egy verset is. Amikor megnéztem Uzonyi Feri műtermében a böszörményi kiállításra szánt képeket, odaadtam a nem sokkal előtte megjelent „*ahol*” című kötetemet.

A képek (nemkülönbén Feri lelki-világának) a hatása alatt egy verset idéztem a kötetből. – Feri arra kért, ezt mondjam el a kiállításon is.

MOST

most
már csak
botladozva
utánad. őszben
lelni otthonra nálad.
leülni nyirkos téglafokra.
csipkét rajzolni vörös koromba.

májusfa-csipkét.
emlékezni
most
szerelmes
tücsöktemetőre.

tündérkeresztet rajzolni még rá
a menyecske hasú levegőre.
varázslót várva. üljön
le mellénk s lássa
bolond avar
kéje száll
a fákra.

*Elhangzott Uzonyi
Ferenc kiállításán
2014. január 22-én*

HOLLÓFÉNY

*Versek Holló László festőművész emlékére
Vencsellei István fotográfiái mellé*

ELKÉPZELTEM EGYSZER

Elképzeltem egyszer
az eget nélkülöd.
Üres volt nagyon, s a szívem sajgott.
Se hold, se csillagok, se felhők, se nap.
Mert fenn, az égen mindenütt
te vagy.

Te vagy a fák fölött cikázó szellő,
a fecskesuhanás,
a gólya és a vércse is te vagy.
Angyalruhájú kócsag,
csőrödből innom adsz;
az esti csönd, a sóhaj
és a kék madár te vagy.
A hegedű hangja vagy, ki messziről
szállsz, tarkóm alá futsz,
te hattyú-szép tavasz.
Májusfa-oltár,
szerelmek égi fénye vagy,
ki elraboltál s magadba zártál,
mint gyöngyviráglevél
a harmatot.

S ha nem vagy ott az égen:
én sem vagyok.
Nélküled nem élhetek,
és meg se halhatok.

TAVASZ A KERT ALATT

tavaszipakodó
orgona rügyező
reggel mosakodó
meggyfaág legyező

szerető asszony féltő
márciusember
májusasszony

őrzi a fényt az égből
megsimogasson
meg ne haljon

remény hintáz kerek
az ágon fütty fakad
énekel a kezed
tavasz a kert alatt

HOLNAPRA MÁR

Egy régi nyárban volt a csönd,
volt benne fény s pacsirtafütty.
Körülvirágzott hét öröm,
cseresznyeláng, kiforrt az üst.

Ma nem tudom, „mit érek én”,
s hány ecsetbe fullad álmom.
Holnapra már nem lesz se fény,
s pacsirtaszó se csüng az ágon.

TENYEREMBE ÜLT A HOLD

tenyerembe ült
a Hold
menyecskecsípője volt
ezüst vére folyt
kavicsmederben

itt legelésztek a kertben
a mátka lovak
s tenyeremből az égi fogat
útra kelt

szerettem volna én is
énekelt
a szívem és az ég is

MINDEN AKKOR

minden akkor kezdődött
mondja a festő mikor
megbabonázta véremet egy szín
álmodtam éppen nyár volt
a szőlőskertek alján vércseárnnyék
szökkent szinte lángolt
egyszerre kéken és puhán
gyertyafényű zöld mezőn
ruhán hímzett arany fohászként
bíbor mosollyal ébredőn
a gyermek ajkán

ilyen színe van a porszemnek
a kagyló belsejében
és a könnyező szemekben
csigafény harmat
fonnyadt rózsaremény avaron
ilyen színe van a szerelmes Holdnak
és ilyen színe van
hiánynak

ezt a színt akartam kikeverni
egész életemben
és nem tudtam hogy ahhoz előbb
meg kell halni

MÚZEUMI HÍREK

KÖNYVJEGYKIÁLLÍTÁS PÁPÁN

A *magyar ex libris 100 éve* című könyvjegyművészeti kiállítás a múlt évben a Kőbányai Szabó Ervin Könyvtárban volt látható. A kollekción idén februárban Pápra utazott, és a Jókai Mór Városi Könyvtárban március végéig maradtak a tablók. Ürmös Péter szintén utalt megnyitó előadásában arra, hogy a Kisgrafika Barátok Köre egyesületi kiállítását 2013 júniusában rendezték, melynek

alapját nagyobb részt Kőhegyi Gyula grafikusművész gyűjteménye képezte, s Palásthy Lajos egyesületi titkár, valamint Kerékgyártó László festő- és grafikusművész hiánypótló lapokkal egészítette ki a kollekción. A pápai kiállítás a tablók rendezésének korábbi logikáját követi, figyelembe véve például a kor-, a stílustörténet, a technikai kivitelezés vagy a témaválasztás sajátosságait.

Solyom Sándor metszeteiből

A KHÁRON UTÁNI KÍSÉRŐ KÖRÖKBŐL

ANTALL ISTVÁN irodalmirádió-szerkesztő *Kháron* című születésnap kiállítását januárban rendezte meg a nyíregyházi Móricz Zsigmond Könyvtár. Saját képei mellett művészbartárai róla készített alkotásait mutatta be; és februárban egy bővített kollekción utazott *Kísérő körök* címmel Mátészalkára, a Szatmári Múzeumba. Alább Antall István kiállításra invitáló ismertető ajánlóját közlöm.

első kör:

Rajzok és festmények bukkantak föl – szinte magam számára is váratlanul – abból az időből, amikor még a tanulmányok és az önálló képalkotás határán botladozott az ember, s maga sem tudta igazán fölmérni, hogy mestere Horváth János igé-

nyességének, ironikus szigorának akar megfelelni, a hajdúnánási nyári alkotótáborban Bíró Lajos kiváló iskolájához, a remek barátokhoz akar alkalmazkodni, vagy képes önmaga számára is érvényes munkát a falra akasztani. Ezek a képzőművészeti határesetek, kartonra kent porfesték, olaj és tojás tempera képek, enteriőrök, csendéletek, ceruza és tusrajzok, portrék. Hiába szóródnak a munkák térben és időben, hiába keverednek a későbbi vázlatos családi portrék a nonfiguratív montázs technikával, a fejezetet mégis egy a diplomamunkából szinte véletlenül magmaradt sokszorosított grafika egy monumentális papírmetszet zárja. Ez a nyomat, ahol a tónusok egymásra rétegződése olyan térbeliséget teremt, ami még rejthet magában lehetőségeket...

második kör:

Az alkalmazott grafikák, plakátok, meghívók, üdvözlőlapok, illusztrációk, könyvborítók már szorosan az irodalomhoz és a rádiós munkához kötődnek. A rendszerváltást a magyar irodalom közéleti szerepvállalását továbbgondoló vidéki szellemi műhely, a *Hangsúly* 1983 novemberétől három esztendőn át közönség előtti rádiófelvételeket rendezett Nyíregyházán. Ratkó József költő, Görömbei András irodalomtörténész, Nagy András László színházi rendező barátainak azzal tudtam segíteni, hogy a közönség előtt rádiófelvételekre plakátot, kisgrafikai meghívót készítettem. Minden hivatalos engedély és zsúriztetés nélkül. Később Szegeden és Szolnokon is vendégeskedtünk hangos folyóiratunkkal, önálló esteket szerveztünk Ratkó József ötvenedik születésnapjára. Színházi bemutatók grafikai anyagát készítettem el Nagy András László és Csikos Sándor kérésére, könyvborítókat sokaknak. Ebbe a körbe tartoznak azok a grafikáim is, amit a nyomtatott sajtó, a *Magyar Ifjúság*, a rendszerváltó *Nyírvidék* és más újságírók irodalmi mellékletébe adtam.

harmadik kör:

A legrangosabb munkák barátaim, jelenős művészek, kiváló szellemek nekem, feleségemről és rólam készült művei. Megtiszteltetés, hogy mindig egyenrangú társaiknak tartottak. Nemcsak beszélgetéseink során bízták rám szavaikat, sóhajukat, gondolataikat, hanem a mikrofon kikapcsolása után is együtt maradtunk. Évtizedek óta kitarunk egymás mellett, jóban, rosszban. Kő Pál, Gyulai Líviusz, Bíró Lajos, Sváby Lajos, Végh András, Ilka Vuojala, Ilku Marion, Trifonov Éva, első feleségem H. Varga Ágnes. Hogy miért is kellett ezeket a „vendég anyagokat”, mintegy posztmodern idézetként, meglehetősen szerénytelenséggel a munkáim mellé tenni? Mert nagyra becsülöm alkotóikat, írtam és beszéltem róluk, ahol lehetet, s mert megbíztak bennem, hogy hatvanévesen sem keverem össze magamat velünk.

POROSZLÓTÓL TABAJDIG

Ezzel a fenti címmel rendezte meg január 30. és február 24. között Cserőháti Kovács István festőművész kiállítását a budapesti Pagoda Galéria. A tárlatot Ozsváth Sándor művelődéstörténész nyitotta meg, akit arra kértem, hogy a *Néző • Pont* olvasói számára is foglalja össze az elmondottakat.

„Cserőháti eddigi alkotásait sok műtész, szakmabeli, szépíró és esztéta méltatta már. Abban szinte valamennyien megegyeznek, hogy képei három műfajcsoportba sorolhatók – írja Ozsváth Sándor. – Elsőként én is portréit említeném. Általában a hozzá közel állókat örökíti meg szívesen, az édesapját például vagy a magyar szellemi élet nagyjait – írókat, költőket. Különösen a tabajdi portrék ábrázolják egyszerűségükben is nagyszerűen a megtört, idős falusi embert, akit már szinte elnyűtt az élet. S éppen olyanok, mint egykori poroszlói szomszédjai, utcabelijeik voltak.

‘Ez a képíró magyar’, ahogy Csurka István írta róla, ‘idetartozónak véli magát, ebbe a komorságba, a házszorok és a parasztok komorságába, és ez az idetartozás adja kezébe az ecsetet’. Szinte simogatja őket. Karakteres önarcképei tökéletesen igazolják Körmendi Lajos róla írott jellemzését: ‘... ő nem hóvirágnak, hanem tölgyfának készül, s lassan növeszti évgyűrűit’.

Jó megpihentetni szemünket, megnyugtanni lelkünket a kifejezetten kolorista csendéletein. Másik erős vonulat a tájkép. Poroszló, a Tiszató (szülőföldje) meg a névadó Cserőhát ma is kiapadhatatlan forrás számára, s újabban Pilisvörösvár, Vál, Tabajd és környéke. Az ember nélküli csend, a süllyedő Atlantisz képei ezek.

Még vannak ilyen tájak, még vannak ilyen kertek, még vannak ilyen dombok, s még vannak templomtornyok is. Amíg lehet, gyönyörködjünk bennük!”

Cserőháti Kovács István portréi: Süttö András; lent az Öreg Fecske (poroszlói cigányember)

KOVÁCS JOHANNA ÉS BÜKI ATTILA
KIÁLLÍTÁSA A DOTE GALÉRIÁBAN

Büki Attilát költőként ismertük, most festőművészként köszönhetjük Kovács Johanna Derkovits-díjas grafikusművész társaságában a február második felében a DOTE Elméleti Galériában rendezett kiállításon. A határátlépő értelmezések egyebek mellett azt is megmutatták, hogy a lét „értelmét” érzelmi viszonyok adják.

TÁRLATOK A KÁRPÁT-HAZA GALÉRIÁBAN

A budapesti Kárpát-haza Galéria adott otthont Nagy János felvidéki szobrászművész, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) tagja január 21. és február 17. között a Magyar Kultúra Napja alkalmából rendezett kiállításának. Február 25-én újabb tárlat nyílt Erfán Ferenc (szintén az MMA tagja) kárpátaljai magyar festő műveiből.

Kitelepítés
Nagy János kompozíciója;

jobbra, lent:
Erfán Ferenc 2010-es festménye
a Munkácsi várról

„SZABADKÉZ” DEBRECENBEN

*Rajz a magyar képzőművészetben
tegnap és ma*

**A MODEM új kiállítását március 2-án
nyitották meg, és június 29-ig látogatható.**

*Kondor Béla: Füst Milán portréja
(é.n., ceruza, papír,
Antal-Lusztig-gyűjtemény,
fotó: MODEM)*

„A köztudatban a rajz a huszadik századig – alárendelt szerepben – más képzőművészeti ágak kiegészítőjeként élt. A grafika átfogó fogalmához kapcsolták, mely magában foglalt minden papírra készült művet, beleértve az egyedi rajzot, sokszorosított és alkalmazott grafikát. A MODEM kiállítása a modern magyar művészet kezdeteitől ismerteti az egyedi képzőművészeti rajz 1945 utáni tendenciáit, legizgalmasabb kísérleteit, eredményeit több mint ötven olyan alkotó munkáin keresztül, akik szerepet játszottak és játszanak a művészi rajz jelenleg megfigyelhető térnyerésében [...] Nagy István, Vajda Lajos, Ámos Imre, Barcsay Jenő, Kondor Béla rajzai egy fajta definiálatlan szellemi örökségként hatnak a mai napig. A *Szabadkéz* e napjainkban oly fontos művészeti médium hazai tradíciójának gyökereit vizsgálva bemutatja többek között Vajda Lajos 1940-ben készült organikus szénrajzsorozatának egyik emblemikus darabját, valamint Barcsay Jenő anatómiai-sorozatának több lapját is, a művész 1950-es évek elejéből származó alkotásaival együtt, érzékeltetve a rajz huszadik századi szerepváltozását, önálló művészeti ággá válásának állomásait. A magyar avantgárd egyik vezető egyénisége, a robotstus képi világáról ismert Uitz Béla pedig érzékeny finomságú tanulmányrajzokkal szerepel a tárlaton. A kiragadott klasszikus példák dialógust teremtenek a műfajt egyre szabadabban értelmező kortárs művészek munkáival. A rajzolás hagyományát viszi tovább Bukta Imre 1977-ből származó vonalkázott struktúrája, de ide sorolhatók Kovács Attila, Bak Imre, Maurer Dóra, Galántai György, Kelemen Károly, Kovács Péter és Pinczehelyi Sándor művei is. A kiállítás betekintést nyújt a kortárs magyar rajz határterületeket megcélzó kísérleti munkáiba, és nagy figyelmet fordít a médium sokoldalú, változatos használatának bemutatására.”

(A kép és a szöveg forrása: www.modemart.hu)

VÁZLATFÜZETEK TITKAI

Miközben a debreceni Holló László Emlékházban születésnap megemlékezés keretében mutattuk be március 6-án az *Alföldi Kentaur* című könyvet Holló rajznoteszeinek világról, aznap a tiszadadai tájház is kiállítást rendezett Holló korai tanulmányrajzaiból.

Tiszadadán általános iskola viseli Holló nevét, szobra áll a faluban, emlékházban láthatók alkotásai. Az idén a *Vázlatfüzetek titkai (Kiskunfélegyháza – München – Párizs retúr)* című kiállítás a tanulmányrajzokat mutatta be, majd „akik Mesterré tettek” címmel Szőlőssy Tibor író-helytörténész tartott filmvetítéssel egybekötött előadást Holló László első tanulmányújáról és mesteréről, Hollósy Simonról.

A VAGABUND MESÉLŐ

Koday László Monoron élő művész minden tárlata védőoltás a rosszkedv ellen. Idén tavasszal is gyógyított már a festő: február 28-án nyílt legújabb kiállítása Üllőn, a Városháza Galériában.

*Koday László:
Füstbe ment macskák*

WALTER GÁBOR EMLÉKÉRE (1963–2014)

Három-négyévente találkoztunk. Hol Debrecenben nyitottam meg kiállítását, hol meg Nagykanizsáig mentem – mesterkurzusa közben figyeltem. Néha beszélgettünk. Én csodáltam, most megszólít hiánya.

Hamvas Béla írja: a virágszedés ölés, de van úgy az emberrel, hogy „az egyetlen mód arra, hogy tovább is ártatlan maradjon, ha bünt követ el. Az egyetlen mód életben maradni, ha meghal. Ez a vallás, a szerelem, a művészet misztériuma. És a virágszedésé.”

Egy debreceni tárlatának megnyitóján idéztem Hamvast, mert úgy éreztem, hogy Walter Gábor virágszendéletei képesek megjeleníteni ezt a paradoxont: meghalni és élni, bünt követni el és ártatlannak maradni. Hogy a csendéletben ne a csend, hanem az élet legyen az erősebb. A csend pedig legyen benne a harc, a hit és a szerelem, legyen a kétség és a bizonyosság, legyen a mosoly és a sírás.

S ahogy ezt a képzeletbeli virágot most visszahelyezem a sírjára, talán még a dzsesszképei is megszólalnak.

Walter Gabitól gyakran láttunk zenei témájú képeket, szerettük dzsessz zenészeit. Nem is a zenészeket, inkább a zene megfoghatatlan, mégis érzéki áradását, az éjszaka egyszerre lebegő és sűrű hangulatát.

A zene hangokba zárt univerzumából végtelenné nyílik a tér, a Walter-kép látomásos expresszív, archaikusösztönös strukturáltságában, festmény és a néző egymásba átnyitott szellemi érzékiségében megszűnnek a hagyományos hely- és időviszonyok. És a dzsessz nehézlégzésű erotikája söpör át a tájon is, a vízparton vagy virágos rétek és erdők szélén.

A kendlimajori kollektív művészterem is kicsit árvább lesz nélküle. 2010 nyarán éppen itt találkoztunk. Riportot írtam a Ludvig Nemzetközi Művésztelepről és mesterkurzusairól. Újraolvasom most a cikket. Vacsora közben Gabi kifakadt. (Fiatalon lett virtuóz mester, a sok feladat mellett nem is maradt ideje magára. A gyorsan burjánzó halálos kór elvitte, s utólag más értelmet kapnak a szavak is):

„Miért kellene az embernek mediterrán tájat festenie, ha a galériás azt kéri, és miért kellene absztrakt blöfföt adni, csak azért, mert éppen ebben látnak üzletet? Egyáltalán, mi határozza meg a közönség ízlését, és milyen meggon- dolásokból alakítja a műkereskedelem az ízlést?”

„El kell döntened, hogy melyik életet, avagy melyik 'megélést' választod: a testednek vagy a lekednek kell-e a jólét” – válaszolom, míg a rántott csirke- combbal hadakozom.

Beszélgetünk még a giccsről is (semmivel sem rosszabb, mint a blöff), oldal- vást pillantva látom Walter Gabi arcán az elkeseredést: talán csalódott, hogy gyakorta mesterségének kell élni ahelyett, hogy markáns, egyedi művészetét bontaná ki még teljesebbé, lubickoltatná a felhők nélküli egek alatt...”

Walter Gábor festményei és a műterem a Kendlimajori művésztelepen

Az egymástól olyannyira eltérő szociografikus háttérű tájélményekben az okozta a hangulati és motívikus együtthangzásokat, hogy Walter Gábor nemcsak műtermét nyitotta meg, de szubjektív világát, lelkiségét, gondolati inspirációit szintén megmutatta. A „modellt” ölelő körülérzésben fogalmazódott meg, hogy a kép tárgya megszűnik tárgy (vagy inspiráció) lenni; s hogy élete legyen, a művésznek át kellett festenie a saját, belső életét is a képbe. Walter Gabi szeretett utazni. Ezzel az úttal azonban várható volt még vagy három-négy évtizedet.

KRISTÓFI JÁNOS FESTŐMŰVÉSZ (1925–2014) HALÁLÁRA

Szelíd sorsindulat címmel írtam annó a Kristófi János 80. születésnapjára rendezett kiállítás-sorozatról, mely 2006 őszén eljutott Debrecenbe is (a Medgyessy-émlékmúzeumban volt látható az életmű-válogatás). A tavaly december 15-én 88. évét betöltő Kristófi János (aki, Jakobovics Miklós szavaival az „új szenzibilis humanitás” 20. századi képviselője volt) idén január 5-én hunyt el Nagyváradon. A művész 2002-ben a Pro Partium-díjat, 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét kapta meg.

*Kristófi János festménye és tollrajza:
Hegedűverseny (a túloldalon: Zenekar)*

Olvasom a gyász hírt a *Művészet és Barátai* folyóiratban, föllapozom aztán a cikket, majd a 2006. november 22-én számomra dedikált albumát is. Látom, amint természetelví kifejezésében az impresszionista hagyományokat szinte a lírai realizmussal ötvöző posztnagybányai törekvésekhez idomul, és a különböző napszakok színakkordjai végigkísérik figurális helyzetábrázolásait. Milyenek is ezek az apró szituációk? Nem zánerek. Életképeiben sokkal inkább az emberi ősananyagot faggatja, mintsem a múló hangulatot. Persze, alapvetően a pillanatba fénylő látványhangulatokból merít ő is, viszont a szituáció atmoszféráját körbe-
lengő impresszió mind gyakrabban alakul át súlyos érzemmé, és a színjátékok mögül előtör valamilyen sorsindulat. Az impressziórajznak indult képből tehát már nem pusztá élményrögzítés lesz, hanem a létátérzés expresszív kifejezése.

Az „urbanisztikai táj” középpontját elsősorban Nagyvárad jelenti, ám ott is (mint több más városentriórjében) inkább a mellékutcák titokzatos élete foglalkoztatta. Banner Zoltán szerint festészetének alaphangjává akkor vált az életöröm – miközben emberterhek súlyát festette ezzel párhuzamosan –, amikor „festői kamarazenéjében” a műterem és a művészetek világának szólama is meghatározó lett.

„Leheletszerű látomásait” a művész gyakran egy aktban tárgyiasította, de az 1960-as évektől része lett Kristófi művészetének a szakrális tematika. S a profán világban is egyre többször azt kereste, hol csillan át a köznapok gúnyáján valamilyen szentség.

Jakobovics Kristófi János rendkívüli ötvöző erejét így írja le: „Ahogy a zenében az ellenpontozott szólamok fegyelmezett rendszere, úgy festészetében a különböző idősíkok, a jelen és a múlt, a városi épületek barokk nagyszerűsége és a falu bársonyos mély zöldjei összecsengenek, felénk sugározva egy olyan emberi és tárgyi világharmóniát, mely csakis az ő képeinek sajátja.” A kép szinte „vallásos alázata” a hagyomány méltóságával társul, s ebbe nő bele az emberi összetartozás érzése.

„A hihetetlenül érzékeny erkölcsi finomság és a belülről, a lelki kényszerből fel-törő erő” adta meg Kristófi János művészetének karakterét, mely halk szavúsága ellenére is életigenlő, vulkanikus erővel sugárzott át munkáiról.

Lapzárta**A HÉTFEJŰ HÓFEHÉRKE ÉS A BOSZORKÁNYSZELÍDÍTŐ FICSÚR****Tarczy Péter grafikai kiállítása a Benedek Galériában**

A cím lehetne bármi. Azazhogy éppen nem bármi, csupán bármi meglepő, bizarr vagy groteszk. Legyen benne valami mesei, esetleg álomszerű, költői és naiv. A recept sorrendje is tetszőleges, a hozzávalók azonban nagyjából adottak, utalnak ugyanis Tarczy Péter egymáshoz közeli képi és gondolati világára. Meglehet, hogy egészen más címet adok az alkalmi írásnak március 18-ig. Akkor nyitom tárlatát a debreceni Benedek Galériában. Ez itt tehát egy kiállítási előzetes, mivel lapzárta van (noha mire eljut a folyóirat az olvasókhoz, a kiállítást már le is bontották).

A 2010-es böszörményi – a feleségével, Borsó Évával közös – kiállítás óta mozgalmas lett Tarczy Péter háza tája grafikaügyben. A *Kapos Art* groteszk pályázati szemle után balatoni tárlata volt; a hajdúszoboszlói *Szókimondó* rendszeresen közli rajzait (s alapos szorgalommal készíti numizmatikai sorozatát is a lapba az erdélyi fejedelmek

pénzeiről); a folyóirati jelenlét pedig visszacsatolja az ifjúkori grafikai induláshoz, amikor az *Élet és Irodalom* hasábjain jelentek meg rajzai. Én is híreltem, hogy a Sántha Antal-gyűjteménybe szintén bekerültek munkái; s groteszk verseim mellé tettem egy-egy lapját. Igazán meg sem lepődöm, amikor Tarczy Péterről képzőművészként hallok, előtte meg az volt a természetes, hogy képzőművészekről írta sorra értékorientáló kritikáit, cikkeit, könyveit (remek portrékkal és interjúkkal).

Egyértelműen felismerhető volt már az első újraramutatókorszak a groteszk iránti olthatatlan vonzalom. Vegyes technikájú művei (a domináns akvarell mögött tus, toll, ceruza vonalstruktúrák, zsírkréta felületek ágaznak-bogaznak, leskelődnek és gonoszkodnak) gyermeki naivitással beszélnek korunkról, társadalmunkról – a hétköznapi abszurdításokról. Tarczynál a képjelentést gyakran a címjelentés határozza meg; egyébként is mérvadó számára a *szöveg-mint-vonal*, történetalkotó és parafrazeáló egzisztenciájában a nyelvi absztrakció képi figurává alakul. A szöveg-jelentés így több síkon ott munkál a képek valóságreferenciáiban.

Szalay Lajos egyszerűsítő vonalkultúrája ugyanúgy hatott rá, mint a szintén nagyra becsült (mesterének is vallott) Feledy Gyula kompozíciós látása, és óvatosan építkezik a Lóránt János Demeteri magyar mélyvalóság értéséből. S föl- föl villannak további néhai barátainak instrukciói: Demeter István vagy André Szabó sugallatai.

A balatoni kiállítást Matyikó-Sebestyén József nyitotta meg (a költő és helytörténész muzeológusbaráttal az irodalmi antológiák szerkesztési hajszái után újra közös munkája akadt: a Balaton környéki temetőművészetet dolgozzák föl), s Matyikó írta Tarczy színes grafikáiról, hogy emberek és állatok, növényi formák nem mindig válnak külön nála, néha e három sajátos elegye éled meg a lapokon. „Jelentőeredékek, pillanatfigurák népesítik e különös világ határai közti területet. Rajzainak látszólagos asszociatív véletlenszerűsége mögött azonban nagyon is átgondolt művészi koncepció rejlik, tétovának ható firkálása sem a ceruza és a rajztoll végtelen mozgásának rögzítése, hanem rejtett egyensúly, mely meghatározza a figurák és formációk helyét.”

Bizony, a rajzok látszólagos gyermeksége, pontosabban: a gyermekrajzhoz hasonlító volta rejti az egyik legnagyobb művészi kihívást. Nem utánozni kell a gyermekrajzot, hanem olyannak kell lenni, mintha. Ehhez a megfelelő szakmai és mesterségbeli tudás mellett egy különleges látásmódbeli képességre is szüksége van: úgy kell rajzolni, mintha előttünk még senki nem rajzolt volna (mint amikor ügyesen-ésetlenül körberajzoljuk a másik árnyékát a falon – és néha az elképzelt lény elképzelt árnyékát kell körberajzolni és megszínezni...)

A rácsodálkozás képességére is szüksége van a művésznek – arra, hogy mindenre a felfedezés öröme csábítsa, még ha felfedezései nem is mindig örömösek (teszem azt, az élet árnyoldalait fedezi föl).

*Tarczy Péter munkáiból:
Szellemidézés (az előző oldalon);
Bonnyapusztai házaspár (fent);
A kutyámat nem (jobbra, lent)*

Matyikó idézte Sárközi Mátyás, Londonban élő író jellemzését, mely szerint az önálló kifejezési formát, az egyéni stílussteremtést a gazdag vizuális fantázia élteti. Ha csak egyszer láttuk is, a Tarczy-rajzra mindig emlékezni fogunk. S a francia Jean Dubuffet grafikáival lát párhuzamot Sárközi, ezt javasolva Tarczy Péternek: „Ha még nem ismerné, akkor keresse meg ezeket, örüljön annak, hogy Hajdúböszörmény és Franciaország ívében [...], hasonló átköltésben látják a világot, hogy kifejezzék, mi rejlik bizarr emberi és állati figurák költőiségében.”

S valóban valamilyen finoman költői önfeledtség kellett ahhoz – nem beszélve a nagyvonalú merészségről –, hogy az alkotó a „firkálgatásnak” tűnő szabadkézi rajzból (a színes ecsetrajzba feledkezés mámorló pillanataiból) egy egész művészi programot hozzon létre. A krokik ugyanis egyrészt teljes értékű grafikai munkák, másrészt nem öncélnak, hanem következménynek lehet tekinteni azokat.

Tarczy Péter kompozícióinak többségét nem a lapszél szabályozza, elsősorban nem a papírméret arányai működnék, hanem szándékosan girbegurba vonalak közé jelöli ki, illetve jelöli meg utólag a képtörténés keretét, és az sem baj, ha a figura vagy egy gesztus kilóg a képből. Még erősebb lesz így a ritmusa, s utal arra is, szimbolikus erővel, hogy ebben a világban más határok és korlátok működnek, hogy a mesevilág abszurd transzpozíciójában mindennek és mindenkinek újra meg kell találnia a saját helyét, hogy ez a világ is csak egy kiszakított zsánerrésze

a kegyetlen nagyvalóságnak. – És teszi mindezt Tarczy a fikció valóság-aranyfedezetével. Ha pedig azt keressük, mi különbözteti meg a firkálást a szabadkézi művészi rajztól, éppen a Tarczy-grafikák adnak rá választ: a rajzösztön és a valóságismeret találkozása.

Tarczy Péter: Húzzál el...

Az abszurd és groteszk áttételekben, a mesei és a szakrális parafrázisokban erőteljes persze a szürrealitás – az esernyő és a varrógép is találkozhat a művészet boncasztalán. Maradunk azonban Tarczy Péter kfigurázott világánál: ő ugyanis arról számol be színes vagy fekete-fehér grafikáin, ahogyan a kispolgár (a proli és a kereskedelmi tévéken szocializálódott sültparaszt) nem képes különbséget tenni a maszlag és a valódi emberi igény, a legolcsóbb folytatásos celebritás-mese és a felemelő lélekfantázia között. És szomorú, ahogyan összekeveri nemcsak a boszorkányt a tehetségkutató háziasszonyával, de a majmot is a királlyal.

Szóval, ilyenek vagyunk. Illetve: ilyenek mások. – Mint a karikatúrában.

A NÉZŐ • PONT MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA

Nemzeti Kulturális Alap

DEBRECEN MEGYEI JOGÚ VÁROS
KULTURÁLIS ALAPJA

KAPITÁLIS KFT. – Debrecen; KAPUSI JÓZSEF

BLONDEX KFT. – Debrecen; BODÓ ISTVÁN

HOLLÓ LÁSZLÓNÉ MAKSA OLGA – Debrecen

MÁTÉ LÁSZLÓ – Debrecen

SER-MÜLLER KFT. – Debrecen, Hajdúböszörmény; SERFŐZŐ ATTILA

SZABÓNÉ PAPP IBOLYA – Szekszárd

TIT STÚDIÓ EGYESÜLET – Budapest

TT PLAY KIADÓ

4032 Debrecen, Füredi u. 41/A.

mobil: 06 (30) 49-29-155

e-mail: iroda@ttplay.hu,

times@ttplay.hu

VARGA TAMÁS (XXIII. Debreceni Tavasz
Tárlaton is díjazott) *Tertium non datur*
fotósorozata 3. díjas lett a XXXII. Magyar
Sajtófotó Kiállítás emberábrázolás/portré
kategóriában. A sajtófotók szemléje május
18-ig a Capa Központban, majd május 23.
és június 14. között a debreceni Kölcsey
Központban látható.

Köszönet illeti TÍMÁR TAMÁST
és a TT PLAY Kft.-t a kiadványainkhoz
végzett színvonalas és önzetlen grafikai
tervezői munkáért!

**A Szabó Magda
Szellemi Örökségéért
Alapítvány**

tisztelettel kéri Önt, hogy adója
1 %-val támogassa munkánkat,
hogy minél több fiatallal tudjuk
megismertetni az író munkás-
ságát, s ezáltal az olvasás örömét.

Adószám: 18136469-1-41

TARTALOM

A Néző • Pont vendégei

A Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskola haikuíró diákjai (<i>Antal Róbert, Balogh Dorottya, Berkes Petra Anna, Boruzs Fanni, Cseke Anna, Fekete Petra, Gorzás Gábor, Horváth Szaffi, Kecskeméti Csenge, Kiss Gréta, Kiss Marcell, Kiss Virág Eszter, Lipóczy Levente, Magulya Boglárka, Musta Rebeka, Nagy Anna, Pacsura Petra Nikoletta, Parti Bianka, Pótor Zsófi, Sarkadi Bíborka, Sándor Dorka, Szász Eszter Dorka, Vincze Rebeka, Vitéz Anna</i>)	193
20 éves lett a Vojtina Bábszínház	199
Hogyan látom a Szent Koronát?	202

Kitekintő

A „Bartóki modell” vizuális megtestesülése (<i>Domján József- emléktárlatok</i>)	204
Madár szíve (<i>vers Domján József metszeteihez</i>)	208
Festőmegvilágosodások. („A tiszta élet és az öröm utáni vágy” az <i>Indiába</i> települt nagykanizsai <i>Brunnerek festészetében</i>)	209
„A magyar ex libris 100 éve. Gyűjtemények kiállítása”	214
Salamon Árpád kisgrafikai kiállítása Debrecenben	218
Tóth György albuma: Találkozásaim É. Kovács Lászlóval és családjával	220
Gömöri Fény (<i>vers a 90 éves É. Kovács László albumába</i>)	221
Akár a Hűség (<i>Madarász Gyula festőművész emlékkiállításához</i>)	223

Margó

(Weöres Sándor: <i>Elhagyott versek; Művészet és Barátai; Búcsú az ecsettől – Kádár Nagy Lajos festményei és Erdei Sándor írásai; Baranyi Tibor Imre: Hagyomány és magyarság; Szegedi-Maszák Mihály: A mű átváltozásai; Stádium; Figyelj rá... – Solymosi Gábor verse</i>)	229
Forró nyomon. Fokhagyma (<i>vers Tarczy Péter groteszk rajzaihoz</i>)	239

A Tánc Világnapja elé

(<i>Táncudományi Közlemények; Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez; Kardos László – Tiszai Zsuzsa: Járjunk egy szép táncot</i>)	240
<i>Két haiku; Pünkösdőrlő, másképpen; Árnyékunk nő a Holdon; A szívem szabad; Táncoló madarak emléke; Három tánchaiku</i>	245
Januári Ősz (<i>Uzonyi Ferenc hajdúböszörményi kiállításának története</i>)	248
<i>Most</i>	253
<i>HollóFény</i> – versek Vencsellei István fotográfiáihoz	254

Múzeumi Hírek

Walter Gábor emlékére (1963–2014)	264
Kristófi János festőművész (1925–2014) halálára	266

Lapzárta: A Hétfejű Hófehérke és a Boszorkányszelídítő Ficsúr

(<i>Tarczy Péter grafikai kiállításához</i>)	268
--	-----